

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2017

Diana Motúzová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Diana Motúzová

**Dagestan ako možný destabilizačný prvok
vo vnútornej politike Ruskej federácie**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Diana Motúzová**

Vedoucí práce: **PhDr. Slavomír Horák, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2017**

Bibliografický záznam

MOTÚZOVÁ, Diana. *Dagestan ako možný destabilizačný prvok vo vnútornej politike Ruskej federácie*. Praha, 2017. 60 s. Bakalárska práca (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Institut mezinárodných študií. Katedra ruských a východoevropských študií. Vedoucí bakalárskej práce PhDr. Slavomír Horák, Ph.D.

Abstrakt

Bakalárska práca analyzuje situáciu v Dagestane a jej destabilizačný potenciál vplývajúci nielen na republiku a severokaukazský región, ale aj celú vnútornú politiku Ruskej federácie. Skúmanou oblasťou sú politické, sociálne, ekonomické a religiózne aspekty procesov v rámci dagestanskej spoločnosti. Cieľom práce je na základe analýzy spomenutých rovín zistiť, či sa Dagestan stáva neodvratným destabilizačným prvkom v domácej politickej konštelácii Ruska. V prvej kapitole je zanalyzovaná rola etnickej a religióznej identity a sociálneho konzervativizmu ako určitého možného konfliktného faktoru. V druhej časti sa práca zameriava na komparáciu politickej situácie v ére konsocializmu a v období po zavedení centralizačných reforiem. Tretia kapitola je venovaná islamskému radikalizovaniu spoločnosti, ako aj príčinám a dôsledkom tohto javu. Následne je práca zameraná na socioekonomické problémy a otázku regulácie pozemkových vzťahov v spoločnosti. Posledná kapitola skúma vplyv postojov federálneho centra aj etnicky ruskej populácie voči Dagestancom na bezpečnostnú situáciu v republike a jej postupné odcudzovanie od centra. V závere je zhrnutá analýza všetkých rovín a zosumarizovaná miera destabilizačnej dynamiky v republike.

Abstract

This bachelor thesis analyses the situation in Dagestan as well as its destabilising potential influencing not only life in this republic and the North Caucasus region, but also the whole internal politics of the Russian Federation. An examined area includes political, social, economic and religious aspects of processes inside the Dagestani

society. The aim of this thesis is to find out on the basis of analysis of the given spheres, whether Dagestan becomes an unavoidable destabilising element in the domestic political constellation of Russia. In the first chapter, the role of ethnic and religious identity as well as the social conservatism is analysed as a possible factor of conflict. In the second chapter, the thesis is focused on comparison between political situation in the era of consociationalism and the period since the introduction of centralistic reforms. The third chapter examines the Islamic radicalism in the society as well as the reasons for and the consequences of this phenomenon. Subsequently, the thesis discusses socioeconomic problems and the question of regulation of land relations in the society. The last chapter examines the influence of stances of the federal centre and the ethnically Russian population towards Dagestanis on the security situation in the republic and its gradual alienation from the centre. In conclusion, analysis of all spheres is summarised together with the extent of destabilising dynamics in the republic.

Klíčové slová

Dagestan, Ruská federácia, Severný Kaukaz, nestabilita, islam, insurgencia

Keywords

Dagestan, Russian Federation, North Caucasus, instability, Islam, insurgency

Rozsah práce: 91 422 znakov

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 16. 5. 2017

Diana Motúzová

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som rada poďakovala PhDr. Slavomírovi Horákovi, Ph.D. za pedagogické usmernenie, cenné rady a podnety počas písania bakalárskej práce.

**Institut mezinárodních studií
Teze bakalářské práce**

Jméno:

Diana Motúzová

E-mail:

d.motuzova@gmail.com, 86057441@fsv.cuni.cz

Studijní obor:

Mezinárodní teritoriální studia

Semestr a školní rok zahájení práce:

LS 2015/2016

Semestr a školní rok ukončení práce:

LS 2016/2017

Vedoucí bakalářského semináře:

Mgr. Karel Svoboda, Ph.D.

Vedoucí práce:

PhDr. Slavomír Horák, Ph.D.

Název práce:

Dagestan ako možný destabilizačný prvok vo vnútornej politike Ruskej federácie

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):

Za posledné roky sa Dagestan stáva centrom destabilizačných procesov v rámci Ruskej federácie, ktoré sa vyznačujú komplexitou a vzájomnou prepojenosťou príčin ich vzniku. Témou práce je analýza daných procesov a následné zhodnotenie ich vplyvu na vnútornú politiku Ruskej federácie. Politická nestabilita, zlá socioekonomická situácia, ale aj nárast v počte prívržencov radikálneho islamu sa stali typickými znakmi tejto problematickej republiky. Okrem toho etnická rozmanitosť, existencia klanových väzieb a spoločnosť značne sa odlišujúca od zvyšku etnicky ruskej populácie spôsobuje, že mnoho odborníkov na Dagestan či na oblasť Severného Kaukazu poukazuje na možné riziká plynúce zo súčasného vývoja v republike.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

V bakalářské práci neboli vykonané žiadne výraznejšie úpravy od zadania projektu. Došlo však k čiastkovej modifikácii cieľov práce v snahe zamerať sa na čo najužšiu oblasť problematiky. Pôvodný projekt bakalárskej práce taktiež nezahŕňal aspekt identity v otázke formovania spoločnosti, ktorý analyzuje konečná verzia bakalárskej práce. Táto podkapitola bola včlenená do záverečnej práce v snahe porozumieť spoločenským vzťahom, ktoré majú výrazný vplyv na zvyšok procesov v republike. Taktiež došlo k čiastočnému tematickému pozmeneniu poslednej kapitoly, keďže v projekte absentovala časť zameraná na postoje federálneho centra voči dagestanskej spoločnosti. Tieto postoje v značnej miere utvárajú vyvíjanie bezpečnostnej situácie v Dagestane, a preto bola daná problematika zahrnutá do konečnej verzie bakalárskej práce.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

Úvod

1. Krajina hôr na Severnom Kaukaze a jej spoločnosť
2. Politický vývoj – od kolektívnosti k individualite
3. Náboženská situácia v Dagestane
4. Socioekonomická sféra republiky
5. Rusko a Dagestan – jadro a periféria?

Záver

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

Knihy:

Vladimir Olegovič Bobrovnikov, *Musul'mane Severnogo Kavkaza: obyčaj, pravo, nasilije: očerki po istorii i etnografii prava Nagornogo Dagestana* (Moskva: Vostočnaja literatura, 2002).

Robert Chenciner, *Daghestan : tradition & survival* (London: RoutledgeCurzon, Taylor & Francis Group, 1997).

Uwe Halbach a Manarša Isajeva, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, SWP-Studie 8/2015 (Berlin: German Institute for International and Security Affairs, 2015), http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2015RP07_hlb_Isaeva.pdf (stiahnuté 16. 10. 2016).

Galina Jemelianova a Hilary Pilkington, *Islam in Post-Soviet Russia: Public and private faces* (London: RoutledgeCurzon, 2003).

Enver Kisriev a Robert Bruce Ware, *Dagestan: Russian hegemony and Islamic resistance in the North Caucasus* (Armonk, NY: M.E. Sharpe, Inc., 2010), <http://site.ebrary.com/lib/cuni/detail.action?docID=10373241> (stiahnuté 10. 10. 2015).

Andrew C. Kuchins, Matthew Malarkey a Sergej Markedonov, *The North Caucasus: Russia's volatile frontier* (Washington: CSIS, 2011).

Alexej Malašenko, *Islamskije orientiry Severnogo Kavkaza* (Moskva: Gendal'f, 2001).

Sergej Markedonov, „The North Caucasus in Russia and Russia in the North Caucasus: State Approaches and Political Dynamics in the Turbulent Region“, in *Russia's Homegrown Insurgency: Jihad in the North Caucasus*, ed. Stephen J. Blank (Carlisle: Strategic Studies Institute, 2012), ssi.armywarcollege.edu/pdf/files/pub1116.pdf (stiahnuté 23. 04. 2017).

Články z online databáz:

Zaid Magomedovič Abdulagatov, „O vlijanii religioznogo faktora na ekstremistskoje povedenije dagestanskoj molodeži“, *Socis. Sociologičeskije issledovanija*, č. 1 (2012), http://socis.isras.ru/socis_best_2012.html (stiahnuté 18. 04. 2017).

Zaid Magomedovič Abdulagatov a Madina Magomedkamilovna Šachbanova, „The Patriotic Consciousness of Young People in the Republic of Dagestan“, *Russian Social Science Review* 55, č. 4 (2014): 60, <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 12. 02. 2017).

Stephen G. Hall, „Dagestan's Consociational Model? The Potential for Regional Consociationalism in Russia“, *ECMI Working Paper*, č. 85 (2015), http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/ECMI_Working_Paper_85.pdf (stiahnuté 05. 04. 2017).

Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Contextualized violence: politics and terror in Dagestan“, *Nationalities Papers* 42, č. 2 (2014), <http://search.ebscohost.com>. (stiahnuté 25. 03. 2017).

Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Čužoj, no lojal'nyj: pričiny „nestabil'noj stabil'nosti“ v Dagestane“, *Polis. Političeskije issledovaňja*, č. 3 (2005), <http://www.politstudies.ru/article/3569> (stiahnuté 28. 03. 2017).

Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Islamic Politics at the Sub-regional Level in Dagestan: Tariqa Brotherhoods, Ethnicities, Localism and the Spiritual Board“, *Europe-Asia Studies* 57, č. 5 (2005), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 05. 04. 2017).

Kimberly L. Jones, „From Moscow to Makhachkala: The people in between“, *Fordham Urban Law Journal*, č. 1 (2013), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 17. 09. 2016).

Konstantin Kazenin, „Zemel'naja reforma v Dagestane: social'no-političeskije riski“, *Ekonomičeskoje Razvitije Rossii* 22, č. 6 (2015), <http://www.edrussia.ru/ru/arxiv/2015/237-06-2015> (stiahnuté 26. 02. 2017).

Enver Kisriev a Robert Bruce Ware, „Ethnic Parity and Democratic Pluralism in Dagestan: a Consociational Approach“, *Europe-Asia Studies* 53, č. 1 (2001), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 03. 04. 2017).

Enver Kisriev a Robert Bruce Ware, „The Islamic factor in Dagestan“, *Central Asian Survey* 19, č. 2 (2000), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 05. 04. 2017).

Alexej Malašenko, „The North Caucasus: Russia's internal abroad?“, *Carnegie Endowment for International Peace Brief* 13, č. 3 (2011), http://carnegieendowment.org/files/MalashenkoBriefing_November2011_ENG_web.pdf (stiahnuté 15. 03. 2017).

Jean-François Ratelle, „The Insurgency in the North Caucasus: Putting Religious Claims into Context“, *Russian Analytical Digest*, č. 131 (2013), www.laenderanalysen.de/russland/rad/pdf/RAD-131.pdf (stiahnuté 25. 03. 2017).

Jean-François Ratelle a Emil Aslan Souleimanov, „Retaliation in Rebellion The Missing Link to Explaining Insurgent Violence in Dagestan“, *Terrorism and Political Violence*, č. 20 (2015), <http://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/pdf/10.1080/09546553.2015.1005076?needAccess=true> (stiahnuté 22. 01. 2017).

Emil Aslan Souleimanov, „A perfect umma? How ethnicity shapes the organization and operation of Dagestan's jihadist groups“, *Ethnicities* (2017), <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1468796817700933> (stiahnuté 04. 04. 2017).

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD.....	3
1. KRAJINA HÔR NA SEVERNOM KAUKAZE A JEJ SPOLOČNOSŤ	8
<i>1.1 Vplyv identity na formovanie dagestanskej spoločnosti</i>	<i>9</i>
<i>1.1.1 Etnicita a identita.....</i>	<i>9</i>
<i>1.1.2 Religiozita a identita</i>	<i>12</i>
<i>1.2 Rola sociálneho konzervativizmu.....</i>	<i>14</i>
2. POLITICKÝ VÝVOJ – OD KOLEKTÍVNOSTI K INDIVIDUALITE	16
<i>2.1 Otázka vedenia republiky.....</i>	<i>16</i>
<i>2.2 Od Medvedeva k Putinovi – pozvoľná cesta k centralizácii</i>	<i>18</i>
<i>2.3 Analýza Abdulatipovej politiky</i>	<i>19</i>
<i>2.4 Diskusia o príčinách nestability</i>	<i>22</i>
3. NÁBOŽENSKÁ SITUÁCIA V DAGESTANE	24
<i>3.1 Náboženstvo ako boj dvoch rozličných prúdov.....</i>	<i>24</i>
<i>3.1.1 Wahhábska hrozba.....</i>	<i>25</i>
<i>3.1.2 Útoky na salafistov.....</i>	<i>26</i>
<i>3.2 Insurgencia</i>	<i>28</i>
<i>3.2.1 Protipovstalecké operácie.....</i>	<i>29</i>
<i>3.3 Islam ako politický faktor</i>	<i>31</i>
4. SOCIOEKONOMICKÁ SFÉRA REPUBLIKY	33
<i>4.1 Ekonomické indikátory a modernizácia v tradičnej spoločnosti</i>	<i>33</i>
<i>4.2 Pozemkové vzťahy.....</i>	<i>36</i>
5. RUSKO A DAGESTAN – JADRO A PERIFÉRIA?.....	38
<i>5.1 Federálne postoje ako nástroj formovania bezpečnostnej situácie</i>	<i>38</i>
<i>5.1.1 Verejná mienka ako agens formovania vývoja</i>	<i>40</i>
<i>5.2 Scenáre vývoja v Dagestane</i>	<i>41</i>
ZÁVER.....	44
SUMMARY	48
POUŽITÁ LITERATÚRA.....	50

Zoznam použitých skratiek

DUMD	Duchovná správa moslimov Dagestanu (Duchovnoje upravlenije musul'man Dagestana)
ISIS	Islamský štát v Iraku a Sýrii
KTO	Protiteroristická operácia (Kontrterrorističeskaja operacija)
SKFO	Severokavkazský federálny okruh (Severo-Kavkazskij federal'nyj okrug)
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík

Úvod

Rozpadom Sovietskeho zväzu sa Ruská federácia, ako obrovská mnohonárodnostná entita, musela vyrovnávať s novou situáciou, keď sa štátne celky, ktoré kedysi tvorili jej súčasť, osamostatnili a stali sa tak jej blízkym zahraničím. Okrem toho bolo potrebné riešiť problémy týkajúce sa jej „vnútorného zahraničia“, teda autonómnych republík, ktoré sa v mnohých aspektoch vymykali z jej tradičného poňatia spravovania vecí verejných. Jedným z takých celkov je Dagestan, ktorý sa v posledných rokoch stal centrom napätia na viacerých úrovniach, či už na náboženskej, politickej či ekonomickej. Jednotlivé úrovne sa navzájom prelínajú, pričom v mnohých prípadoch je komplikované hľadať singulárnu príčinu narastajúcich tenzií.

Témou práce je súčasná situácia v Dagestane a následná projekcia jej účinkov na federálnej úrovni. Skúmaným objektom sú predovšetkým politické, religiózne a socioekonomické roviny, ktoré predstavujú ucelený obraz bezpečnostného kontextu v republike. Tematicky je daná práca taktiež zameraná na reakcie Moskvy voči súčasným trendom vývoja v Dagestane, ale aj na postoje obyvateľov zvyšku federácie (vynímajúc územie Kaukazu) k negatívnemu obratu a smerovaniu bezpečnostnej situácie v tejto problematickej časti Ruska.

Práca skúma z časového hľadiska obdobie od roku 2013, keď nastúpil súčasný prezident, Ramazan Abdulatipov, až po súčasnosť. Pre zachovanie koherentnosti tematiky a uceleného pochopenia problematiky je však v určitých častiach potrebné venovať sa aj procesom odohrávajúcim sa v republike po rozpade ZSSR či na začiatku milénia. Analýza postsovietskej éry je predovšetkým nevyhnutná v kapitole zaoberajúcej sa politickým usporiadaním Dagestanu pred centralizačnými reformami a po ich zavedení.

Teritoriálne je práca vymedzená územím Dagestanu a následne Ruskej federácie vo všeobecnosti. Avšak v snahe priblížiť komplexný obraz situácie v republike je v určitých oblastiach potrebné analyzovať jej pomery v celom severokaukazskom kontexte. Vecné rámcovanie spočíva v rozbere dopadov celkovej situácie v republike na vnútropolitický vývoj Ruskej federácie bez výraznejšieho zamerania na možné zahraničnopolitické implikácie, akým by Rusko mohlo čeliť.

Práca sa venuje súčasnej dynamike vývoja v Dagestane, ktorá vykazuje určité prvky nestability. Jedná sa o aktuálnu problematiku, ktorá neovplyvňuje len pomery vymedzené hranicami republiky, ale aj situáciu v celom regióne a na federálnej úrovni.

Mnohé skutočnosti nasvedčujú tomu, že táto oblasť sa stane jedným z primárnych faktorov ovplyvňujúcich dianie, politické kroky a pomery v rámci Ruska. Relevantnosť práce teda spočíva v akcentovaní možných rizík spojených s nevenovaním dostatočnej pozornosti destabilizačným procesom odohrávajúcim sa v Dagestane. Napriek tomu, že postupne dochádza k nárastu počtu odbornej literatúry zameriavajúcej sa na danú problematiku, v mnohých zdrojoch je Dagestan zasadený do všeobecného severokaukazského kontextu, pričom situácii v konkrétnej republike sa nevenuje taký výrazný priestor.

Z metodologického hľadiska je práca kvalitatívnym výskumom s využitím prístupu prípadovej štúdie. Výskum súčasnej situácie v Dagestane umožní v závere práce skúmaný prípad zaradiť do širších súvislostí, konkrétne do vzťahu federálneho centra nielen k samotnému Dagestanu, ale aj celému územiю Severného Kaukazu. Práca rozoberá jednotlivé kauzálne reťazce, ktoré je možné v danom prípade identifikovať, pričom v závere ponúka hodnotenie na základe definovaných hypotéz.

Cieľom práce je zanalyzovať, či sa Dagestan skutočne stáva neodvratným destabilizačným prvkom v ruskej vnútornej politike. V priebehu práce tak dôjde k zodpovedaniu troch výskumných otázok: *Akú rolu zohráva spoločnosť v zakonzervovaní či v prípadnom zlepšení nestabilných pomerov v Dagestane? Aké dopady mala ruská protiteroristická stratégia a politická stratégia vo všeobecnosti na celkovú bezpečnostnú situáciu v Dagestane? Predstavuje etnická rozmanitosť Dagestanu výrazný destabilizačný faktor?* S poslednou výskumnou otázkou je zároveň spojená hypotéza, že náboženská sebaidentifikácia reprezentuje dynamickejší destabilizačný potenciál ako etnická identita a môže sa stať výrazným impulzom pre apelovanie o väčšiu autonómiu či dokonca potenciálny separatizmus. Práca taktiež vychádza z hypotézy, že konkrétne systémové problémy sú hlboko zakorenené už v samotných primárnych štruktúrach spoločnosti a nie je možné vyriešiť ich obratom a jednostranne, bez konzultácie s politickým vedením a obyvateľmi Dagestanu.

Práca je rozdelená do piatich kapitol. Prvá kapitola predstavuje dagestanskú spoločnosť ako jeden z faktorov formujúcich celkovú situáciu v republike. V dagestanskom prostredí môžeme pozorovať diskrepanciu a fragmentáciu identít, čo má výrazný vplyv na budovanie svetonázoru jednotlivca. V tejto časti je preto zanalyzovaná rola etnickej a religióznej identity, ale aj pretrvávajúceho sociálneho konzervativizmu v rámci spoločnosti ako možného konfliktného agensu. Druhá kapitola je zameraná na politické usporiadanie v republike, a to predovšetkým na otázku jej

vedenia. Špecifická časť sa venuje posudzovaniu výsledkov Abdulatipovho funkčného obdobia v oblasti ekonomiky, bezpečnosti a podpory transparentnosti. Na základe argumentácií z radov odborníkov je predložená diskusia ohľadom príčin nestability v republike. Rozobrané sú dva protikladné náhľady na danú problematiku, ktoré hľadajú dôvody nestálosti bezpečnostných pomerov buď v centralizačných reformách prezidenta Putina, alebo v samotných primárnych štruktúrach spoločnosti. V tretej kapitole je zanalyzovaná príčina vzniku, proces, ale aj vplyv radikálnej odnože islamu na vnútropolitickú situáciu Ruska. V boji proti radikalizovaniu vystupuje ako podstatný subjekt federálne centrum, ale aj miestne orgány. Rozbor ich stratégie v snahe eliminovať túto „hrozbu“ preto predstavuje dôležitú časť výskumu príčin a dynamiky destabilizačných procesov v Dagestane. Špecifická časť sa venuje využívaniu islamu ako politického nástroja a nárastu jeho ekonomického a politického významu. Štvrtá kapitola sa venuje socioeconomickej situácii v republike a hlavným problémom prispievajúcim k pretrvávajúcim komplikáciám v danej oblasti. Zanalyzovaný je aj význam modernizácie a tradičnosti ako predpoklad pre hospodársky vzostup republiky, ale aj problematika pozemkových vzťahov úzko súvisiaca s dvomi vznetlivými témami – etnickými vzťahmi a inklináciou k islamskému právu. Posledná kapitola je zameraná na rolu postojov federálneho centra, ale aj zvyšku ruskej populácie voči Dagestanu vo formovaní jeho bezpečnostnej situácie. Dané vzťahy sú preukázané na príkladoch „kaukazofóbie“, ale aj na výsledkoch rôznych prieskumov verejnej mienky. V závere dôjde k potvrdeniu či vyvráteniu hypotéz, ako aj k odpovedaniu na výskumné otázky.

Práca v hlavnej miere vychádza z relevantnej sekundárnej literatúry, avšak využíva aj primárne zdroje v podobe prehlásení vládnych činiteľov Dagestanu. Kvôli aktuálnosti danej témy je v určitých oblastiach potrebné využívať aj internetovú dennú tlač, predovšetkým články publikované na stránke *Kavkazskij Uzel*. Dôležitým zdrojom sa stali taktiež publikácie vydané v rámci výskumného inštitútu *Jamestown Foundation*, kde sú vydávané analýzy poskytujúce rôzne uhly pohľadu na aktuálnu situáciu v republike. Základným prínosom práce je obohatenie českej a slovenskej odbornej literatúry o danú problematiku, keďže samostatne spracovaná je len v prevažne anglických publikáciách od Emila Aslana Souleimanova, ktorého štúdie sa stali významným zdrojom informácií predovšetkým v spoločenskej oblasti. Z českého vedeckého prostredia sa situácii v Dagestane čiastočne venuje Markéta Židková vo svojej knihe *Proměny ruské imperiální politiky: Přístup ruského centra k Severnímu*

*Kavkazu*¹, avšak opäť so zameraním na celú severokaukazskú oblasť, pričom Dagestan tvorí jeden z viacerých centier pozornosti. Zo slovenských autorov publikujúcich v anglickom jazyku sa samotnej téme Dagestanu venuje Juraj Hanuliak v štúdiu *The Dagestani Security Paradigm in the View of Historical Perspective*². Prínos práce je preto z veľkej časti determinovaný absenciou publikácií v českom či slovenskom jazyku venujúcim sa dagestanskej problematike do hĺbky.

Detailnú analýzu spoločenských vzťahov, ale aj rozbor individuálnych identít podrobne skúmajú autori z viacerých uhlov pohľadov. Nárastu religióznej identity a možným dôsledkom tohto mohutného vzostupu sa venuje Zaid Abdulagatov vo svojich sociologických prieskumoch, akým je napríklad štúdia *O vlijanii religioznogo faktora na ekstremistskoje povedenije dagestanskoj molodeži*³. Relevantnosť výsledkov jeho prieskumov spočíva predovšetkým v skutočnosti, že boli vykonané v teréne, v priamom kontexte s jednotlivcami a ich prejavmi sebaidentifikácie. Problematiku ďalej spracúva aj Alexej Malašenko v knihe *Islamskije orientiry Severnogo Kavkaza*⁴, ktorého výskum sa stal fundamentom pochopenia vývoja religióznej identity. V jeho publikácii je však len okrajovo rozoberaná otázka etnickej identity a rola sociálneho konzervativizmu, ktoré taktiež predstavujú dôležitý faktor formovania dagestanskej spoločnosti. Tej sa venuje predovšetkým Souleimanov vo svojej štúdiu *A perfect umma? How ethnicity shapes the organization and operation of Dagestan's jihadist groups*⁵. Sociálnym konzervativizmom a archaizáciou spoločnosti sa zaoberajú Souleimanov a Ratelle v štúdiu *Retaliation in Rebellion The Missing Link to Explaining Insurgent Violence in Dagestan*⁶, ktorú možno považovať za jeden zo zásadných zdrojov informácií potrebných pre pochopenie dagestanskej spoločnosti, keďže sa zaoberá problematikou, ktorej sa vo väčšine odbornej literatúry neposkytuje dostatočný priestor.

¹ Markéta Židková, *Proměny ruské imperiální politiky: Přístup ruského centra k Severnímu Kavkazu* (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012).

² Juraj Hanuliak, „The Dagestani Security Paradigm in the View of Historical Perspective“, *Slovak Journal of Political Sciences*, č. 15 (2015), <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/sjps.2015.15.issue-1/sjps-2015-0002/sjps-2015-0002.pdf> (stiahnuté 25. 02. 2017).

³ Zaid Magomedovič Abdulagatov, „O vlijanii religioznogo faktora na ekstremistskoje povedenije dagestanskoj molodeži“, *Socis. Sociologičeskije issledovanija*, č. 1 (2012), http://socis.isras.ru/socis_best_2012.html (stiahnuté 18. 04. 2017).

⁴ Alexej Malašenko, *Islamskije orientiry Severnogo Kavkaza* (Moskva: Gendal'f, 2001).

⁵ Emil Aslan Souleimanov, „A perfect umma? How ethnicity shapes the organization and operation of Dagestan's jihadist groups“, *Ethnicities* (2017), <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1468796817700933> (stiahnuté 04. 04. 2017).

⁶ Jean-François Ratelle a Emil Aslan Souleimanov, „Retaliation in Rebellion The Missing Link to Explaining Insurgent Violence in Dagestan“, *Terrorism and Political Violence*, č. 20 (2015), <http://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/pdf/10.1080/09546553.2015.1005076?needAccess=true> (stiahnuté 22. 01. 2017).

Otázke politického usporiadania a jeho vplyvu na bezpečnostnú situáciu v republike sa dopodrobna venujú Enver Kisriev a Robert Bruce Ware v štúdiu *Ethnic Parity and Democratic Pluralism in Dagestan: a Consociational Approach*⁷ či Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato v štúdiu *Čužoj, no lojal'nyj: pričiny „nestabil'noj stabil'nosti“ v Dagestane*⁸. Obe štúdie vysvetľujú fungovanie dagestanského typu konsocializmu pred zavedením centralizačných reforiem a umožňujú tak porovnanie súčasného stavu s pomermi pred danými reformnými krokmi. Problematiku ďalej Kisriev a Ware rozvídzajú v knihe *Dagestan: Russian hegemony and Islamic resistance in the North Caucasus*⁹, ktorej význam spočíva predovšetkým v pluralitnom predstavení náhľadov na otázku vzťahov medzi politickým usporiadaním a stabilitou. Veľký počet zdrojov sa zameriava na otvorenú kritiku centralizačných reforiem Putina, avšak Sergej Markedonov sa vo svojich článkoch, akým je napríklad stať *Dagestan and the art of government*¹⁰, pozerá na problém aj z iného uhla. Tým rozširuje spektrum postojov k danej problematike, napriek tomu, že sa kompletne nevymedzuje voči prevládajúcemu názoru. V článkoch však poukazuje na problémy, ktoré sú mnohými autormi v danej oblasti prehliadané.

Religiózna problematika je spracovaná v mnohých zdrojoch, avšak základom tejto témy sa stala kniha *Islam in Post-Soviet Russia: Public and private faces*¹¹ od Galiny Jemelianovej a Hilary Pilkington. Napriek tomu, že islamská otázka je tu opäť zanalyzovaná v rámci celého Ruska, primárne zameranie je na komparáciu Dagestanu a Tatárska. Tým je umožnené pochopenie určitých špecifik v rámci dagestanského islamu. Ďalším prínosom publikácie je práca autorov v teréne a rozhovory s moslimskou populáciou. Okrem spomínanej knihy sa stali zásadným zdrojom Malašenkove analýzy zverejnené buď v online časopise *Russia in Global Affairs*, či vo think tanku *Carnegie Moscow Center*. Jeho rozboru slúžili predovšetkým k pochopeniu

⁷ Enver Kisriev a Robert Bruce Ware, „Ethnic Parity and Democratic Pluralism in Dagestan: a Consociational Approach“, *Europe-Asia Studies* 53, č. 1 (2001), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 03. 04. 2017).

⁸ Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Čužoj, no lojal'nyj: pričiny „nestabil'noj stabil'nosti“ v Dagestane“, *Polis. Političeskije issledovaňja*, č. 3 (2005), <http://www.politstudies.ru/article/3569> (stiahnuté 28. 03. 2017).

⁹ Enver Kisriev a Robert Bruce Ware, *Dagestan: Russian hegemony and Islamic resistance in the North Caucasus* (Armonk, NY: M.E. Sharpe, Inc., 2010), <http://site.ebrary.com/lib/cuni/detail.action?docID=10373241> (stiahnuté 10. 10. 2015).

¹⁰ Sergej Markedonov, „Dagestan and the art of government“, openDemocracy (2009), <https://www.opendemocracy.net/article/email/dagestan-and-the-art-of-government#comments> (stiahnuté 02. 04. 2017).

¹¹ Galina Jemelianova a Hilary Pilkington, *Islam in Post-Soviet Russia: Public and private faces* (London: RoutledgeCurzon, 2003).

možných bezpečnostných rizík spojených s náboženským antagonizmom a radikalizovaním. Islamizácii politických a ekonomických štruktúr sa venuje značná časť odbornej literatúry len okrajovo. Avšak Ibragimov a Matsuzato vo svojich štúdiách *Islamic Politics at the Sub-regional Level in Dagestan: Tariqa Brotherhoods, Ethnicities, Localism and the Spiritual Board*¹² či *Contextualized violence: politics and terror in Dagestan*¹³ skúmajú vzťahy medzi sekulárnymi orgánmi, salafistami a sufistami, ktoré sú následne premietnuté do politického diskurzu a utvárania miestnych politík.

Problematiku pozemkových vzťahov rozoberá prostredníctvom terénneho výskumu Achmet Aminovič Jarlykapov v štúdiu *Dagestan: Stable Instability*¹⁴, v ktorej poukazuje na možné riziká spojené s nevenovaním dostatočnej pozornosti danej téme. Konstantin Kazenin túto otázku rozvíja vo svojej štúdiu *Zemel'naja reforma v Dagestane: social'no-političeskije riski*¹⁵, v ktorej prezentuje konkrétne prípady nevyhnutnosti implementácie rôznych administratívnych opatrení.

1. Krajina hôr na Severnom Kaukaze a jej spoločnosť

Dagestan, autonómna entita v rámci Ruskej federácie, na juhu hraničí s Azerbajdžanom, na západe s Čečenskom, na juhozápade s Gruzínskom a na východe tvorí jeho hranicu Kaspické more.¹⁶ Poloha Dagestanu je unikátna s veľkým strategickým významom, pretože je kľúčom k južnému Kaukazu.¹⁷ Severný Kaukaz, kam Dagestan prináleží, vo všeobecnosti predstavuje destabilizovanú a najmenej prispôsobivú oblasť v rámci federácie, čoho dôkazom je aj jej najnovší vývoj.¹⁸ Odborníci, akými sú Dmitrij Trenin či Alexej Malašenko, označujú tento región ako

¹² Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Islamic Politics at the Sub-regional Level in Dagestan: Tariqa Brotherhoods, Ethnicities, Localism and the Spiritual Board“, *Europe-Asia Studies* 57, č. 5 (2005), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 05. 04. 2017).

¹³ Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Contextualized violence: politics and terror in Dagestan“, *Nationalities Papers* 42, č. 2 (2014), <http://search.ebscohost.com>. (stiahnuté 25. 03. 2017).

¹⁴ Achmet Aminovič Jarlykapov, „Dagestan: Stable Instability“, Safeworld (2012), <http://www.saferworld.org.uk/downloads/PPP%20-%20North%20Caucasus%20-%20Dagestan%20EN.pdf> (stiahnuté 27. 03. 2017).

¹⁵ Konstantin Kazenin, „Zemel'naja reforma v Dagestane: social'no-političeskije riski“, *Ekonomičeskoje Razvitije Rossii* 22, č. 6 (2015), <http://www.edrussia.ru/ru/arxiv/2015/237-06-2015> (stiahnuté 26. 02. 2017).

¹⁶ Robert Chenciner, *Daghestan : tradition & survival* (London: RoutledgeCurzon, Taylor & Francis Group, 1997), 267.

¹⁷ Zurab Todua, *Ekspansija islamistov na Kavkaze i v Central'noj Azii* (Moskva: IN-OKTAVO, 2006), 71.

¹⁸ Markéta Židková, *Proměny ruské imperiální politiky: Přístup ruského centra k Severnímu Kavkazu* (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012), 20.

špecifickú ruskú perifériu či kolóniu, teda akési „cudzie“ teritórium s vlastnými zákonmi či kultúrnym životom. Stále častejšie je používaný termín „vnútorné zahraničie“.¹⁹

Dagestan predstavuje najväčšiu a taktiež etnicky najheterogénnejšiu republiku nachádzajúcu sa na Severnom Kaukaze. Na jeho teritóriu s celkovou rozlohou 50 300 km² žije približne 3 041 708 obyvateľov (k 1.1. 2017).²⁰ Hlavný mestom je Machačkala, nachádzajúca sa na pobreží Kaspického mora. Machačkala má taktiež zásoby ropy a zemného plynu. Z geografického a geopolitického hľadiska je poloha Dagestanu pre Rusko veľmi výhodná, pričom jej Moskva vždy prikladala explicitný význam. Dagestanské teritórium prepája Európou s Áziou, Čiernym a Kaspickým morom ako určitá os, a tým umožňuje Rusku posilňovať svoje geopolitické a ekonomické záujmy v oblasti.²¹

1.1 Vplyv identity na formovanie dagestanskej spoločnosti

1.1.1 Etnicita a identita

Dagestan sa odlišuje od ostatných národných entít v Rusku tým, že má geografické a nie etnické určenie. Jeho autonómia nie je založená na jednej alebo dvoch národnostiach, ale na veľkom množstve autochtónnych etník, čo vytvára z republiky akýsi mikrokozmos v rámci Ruska. Avšak rozširovanie ruského jazyka stále viac potláča používanie autochtónnych jazykov, na čo sa v poslednom období ozýva siliaci kritika zo strany Dagestancov, ako napríklad na konferencii v Stavropole v roku 2015.²² Najmä v intelektuálnych kruhoch sa stále viac objavuje požiadavka upevňovania a rozvíjania národnej kultúry, čoho príkladom je aj vyjadrenie obavy dagestanského

¹⁹ Dmitrij Trenin, *Post-Imperium: A Eurasian Story* (Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 2011), 120, <http://www.jstor.org/stable/j.ctt6wpjz> (stiahnuté 27. 03. 2017). Alexej Malašenko, „The North Caucasus: Russia’s internal abroad?“, *Carnegie Endowment for International Peace Brief 13*, č. 3 (2011): 3, http://carnegieendowment.org/files/MalashenkoBriefing_November2011_ENG_web.pdf (stiahnuté 15. 03. 2017).

²⁰ „Demografija“, Federal'naja služba gosudarstvennoj statistiki, http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/population/demography/# (stiahnuté 22. 02. 2017).

²¹ Juraj Hanuliak, „The Dagestani Security Paradigm in the View of Historical Perspective“, *Slovak Journal of Political Sciences*, č. 15 (2015): 63–64, <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/sjps.2015.15.issue-1/sjps-2015-0002/sjps-2015-0002.pdf> (stiahnuté 25. 02. 2017).

²² Uwe Halbach a Manarša Isajeva, *Dagestan: Russia’s Most Troublesome Republic*, SWP-Studie 8/2015 (Berlin: German Institute for International and Security Affairs, 2015), 12, <http://www.swp->

novinára Milrada Fatullajeva na Moskovskom fóre ohľadom skutočnosti, že v krajine dochádza k výraznému znižovaniu počtu publikácií vychádzajúcich v národných jazykoch.²³

Geografická poloha Dagestanu silne ovplyvnila jeho sociálnu heterogenitu a komplexitu spolu s etnickou a konfesijnou diverzitou, pričom etnická mapa oblasti potvrdzuje túto tézu. Z viac ako 30 etnických skupín na území Dagestanu, 6 skupín má viac ako 100 000 obyvateľov. Najväčšou etnickou skupinou sú Avari, ktorí tvoria takmer 30 % celkovej populácie, avšak nie sú homogénnou etnickou skupinou, pretože sú tvorení niekoľkými vzájomne prepojenými etnografickými a lingvistickými skupinami spojenými jazykom, regiónom, na ktorom žijú, ale aj kultúrnymi tradíciami. Druhou najpočetnejšou etnickou skupinou sú Dargovia, tvoriaci približne 17 % celkovej populácie. Nasledujú Kumykovia žijúci prevažne v centrálnej časti krajiny, Lezgovia v južnej časti republiky, Lakovia a Tabasarani. Etnickí Rusi žijú prevažne v Machačkale, susednej oblasti na pobreží Kaspického mora, ale aj v severnej časti republiky, tvoriac približne 3,5 % obyvateľstva. Každá z tejto etnickej skupiny vytvára špecifickú regionálnu etnickú oblasť, v ktorej je sústredená väčšinová populácia.²⁴

Mestá v Dagestane sú mimoriadne multietnické. Multietnický aspekt prevažuje predovšetkým v nížinných oblastiach, ale do určitej miery aj v horských častiach. Súčasne si však väčšina vidieckych oblastí zachováva svoju monoetnicitu. Rozsiahla imigrácia horalov (tzv. gorcy) na pobrežné územia v dôsledku povojnovej urbanizácie a industrializácie však viedla k nárastu tenzií medzi Kumykmi a prisťahovalcami na jednej strane a medzi samotnými horalmi na druhej strane. Väčšina konfliktov je výsledkom sporov ohľadom pozemkového vlastníctva.²⁵

Politický analytik Alexander Kynev tvrdí, že migrácia horalov do nížin v skutočnosti zlepšila medzietnické spolužitie, keďže zmenila geografické rozloženie etníc z mozaikovitého typu v minulosti na sieťový typ v súčasnosti, pričom veľké mestá sa stali multietnickými. Avšak politológovia Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato argumentujú, že Kynev ignoruje asymetrickosť tohto procesu. Zatiaľ čo tradícia „titulárnych národov“ na subregionálnej úrovni bola zničená pre obyvateľov

berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2015RP07_hlb_Isaeva.pdf (stiahnuté 16. 10. 2016).

²³ „Učastníci foruma v Moskve konstatirovali naličije glubokogo krizisa v Dagestane“, Kavkazskij Uzel (22. 02. 2017), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/298139/> (stiahnuté 02. 03. 2017).

²⁴ Hanuliak, „The Dagestani Security Paradigm in the View of Historical Perspective“, 64–65.

nížin, horali túto výhodu naďalej využívajú.²⁶ Ako príklad negatívneho dopadu pocitu „druhoradosti“ môžu taktiež slúžiť Tabasarani, ktorí sú charakterizovaní najvyššou nezamestnanosťou v rámci dagestanských národností. Často považujú sami seba za znevýhodnený národ. Tento pocit deprivácie získava značný význam, keď migrujú do miest a vytvárajú uzavreté komunity, ktoré sa často menia na ústredie salafistov a radikálneho sufizmu.²⁷

Etnicita teda predstavuje významnú súčasť každodenného života republiky, čo môžeme exemplifikovať na príklade toho, že s jednotlivými občanmi sa len zriedka zaobchádza bez ohľadu na ich etnickú identitu. Naopak, pravidlom zostáva fakt, že sú označovaní ako členovia určitej etnickej skupiny a na základe toho sa s nimi v rôznych situáciách jedná, čo je do značnej miery spojené so silnou stereotypizáciou vnútri dagestanskej spoločnosti. Okrem toho väčšina Dagestancov považuje sobáš s členom patriacim k inej etnickej skupine za nevhodný, napriek skutočnosti, že daný jedinec môže pôvodom pochádzať z Dagestanu.²⁸

Intraetnická solidarita však v sebe ukrýva aj určité problematické stránky. Tenzie medzi etnikami sa objavujú predovšetkým v otázke prerozdelenia sociálneho kapitálu, ako napríklad získania zamestnania, prijatia na univerzitu či volieb do verejných funkcií. Prístup k zdrojom udeľujúcim status niekedy závisí priamo na rodinných väzbách. Každý národnostný príslušník, ktorý dosiahol určitú mocenskú pozíciu, sa okamžite snaží obklopiť príbuznými a ľuďmi jeho vlastnej etnicity, vytvárajúc takmer neprekonateľné bariéry pre pokročenie „druhých“ v rámci tejto hierarchie.²⁹

²⁵ Emil Aslan Souleimanov, „A perfect umma? How ethnicity shapes the organization and operation of Dagestan's jihadist groups“, *Ethnicities* (2017): 5, <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1468796817700933> (stiahnuté 04. 04. 2017).

²⁶ Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Čužoj, no lojal'nyj: pričiny „nestabil'noj stabil'nosti“ v Dagestane“, *Polis. Političeskije issledovanija*, č. 3 (2005): 111, <http://www.politstudies.ru/article/3569> (stiahnuté 28. 03. 2017).

²⁷ Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Islamic Politics at the Sub-regional Level in Dagestan: Tariqa Brotherhoods, Ethnicities, Localism and the Spiritual Board“, *Europe-Asia Studies* 57, č. 5 (2005): 759, <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 05. 04. 2017).

²⁸ Souleimanov, „A perfect umma? How ethnicity shapes the organization and operation of Dagestan's jihadist groups“, 6.

²⁹ Hilary Pilkington a Galina Jemeljanova, *Islam in Post-Soviet Russia: Public and private faces* (London: RoutledgeCurzon, 2003), 215–216.

1.1.2 Religiozita a identita

Vplyv islamu na formovanie identity Dagestancov výrazne vzrástol v 90. rokoch, pričom pomer veriacich dosahoval od 81 % až do 95 %. Podľa Alexeja Malašenka, ruského odborníka na islam, sa Dagestanec v prvom rade sebaidentifikuje ako Dagestanec - moslim, keďže sa v súčasnosti o dagestanskej identite nedá myslieť mimo kontextu islamskej tradície.³⁰

Ruskí sociológovia Zaid Abdulagatov a Madina Šachbanova prostredníctvom prieskumu z roku 2011 poukázali na skutočnosť, že existuje komplexná interakcia medzi náboženskou a národnou identitou a stupňom oddanosti medzi mladou generáciou žijúcou v Dagestane. Výsledky prieskumu demonštrovali fakt, že medzi Dagestancami vo veku od 15 do 30 rokov dominuje vysoký stupeň náboženskej identity, ktorá je omnoho vyššia ako ukazovatele občianstva, v danom prípade dagestanská aj ruská identita. Títo autori vyvodzujú, že za takých podmienok, kedy sa náboženská identita stáva príčinou separatistických nálad, je ďalej schopná zohrávať negatívnu rolu a oslabovať celistvosť ako Ruska, tak aj Dagestanu.³¹

Až 30 % mladých Dagestancov by bolo ochotných protestovať a vystupovať voči štátu, keby jeho zákony boli v rozpore s ich vierou. Mladšia generácia podstupuje intenzívnu náboženskú a ideologickú manipuláciu islamskými duchovnými, predovšetkým salafistickými vodcami. Tí často zveličujú rolu náboženského faktoru v protestných činoch mladých ľudí. Týmto sa snažia otvoriť nové možnosti na posilnenie procesu klerikalizácie verejného a sociálneho života.³² Islamská sebaidentifikácia tak môže byť zneužitá na politické účely, akými sú napríklad požiadavky na vytvorenie islamského priestoru oddeleného od zvyšku federácie. Volanie po takýchto krokoch môže byť odôvodnené tézou o jedinej možnej ceste dosiahnutia spravodlivej spoločnosti.

Prieskum z roku 2011 tiež preukázal, že za občanov Ruska sa považoval druhý najvyšší počet mladých Dagestancov, pričom ruská identita prevýšila dagestanskú identitu a ešte výraznejšie etnickú identitu. Avšak na otázku, pri kom by si títo mladí ľudia želali žiť, keby sa ocitli ďaleko od svojho domova, len 14,4 % mladých

³⁰ Alexej Malašenko, *Islamskije orientiry Severnogo Kavkaza* (Moskva: Gendal'f, 2001), 80–81.

³¹ Zaid Magomedovič Abdulagatov a Madina Magomedkamilovna Šachbanova, „The Patriotic Consciousness of Young People in the Republic of Dagestan“, *Russian Social Science Review* 55, č. 4 (2014): 60, <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 12. 02. 2017).

³² Zaid Magomedovič Abdulagatov, „O vlijanii religioznogo faktora na ekstremistskoje povedenije dagestanskoj molodeži“, *Socis. Sociologičeskije issledovanija*, č. 1 (2012): 110, http://socis.isras.ru/socis_best_2012.html (stiahnuté 18. 04. 2017).

Dagestancov odpovedalo, že by si prialo žiť vedľa etnických Rusov.³³ Napriek narastajúcemu stotožňovaniu sa s islamom, obyvatelia Dagestanu však sami seba odlišujú od Ruska a Rusov menej ako moslimská populácia iných republík v ruskom vnútrozemí.³⁴

Podľa Malašenka už viac civilná identita nedáva Kaukazanom pocit, že predstavujú veľkú mocnosť. Globálny islamský rozmer identity vyzerá pôsobivejšie a pomáha prekonať komplex „mladšieho brata“, ktorý menšinové etnické skupiny vždy pociťovali počas sovietskej éry.³⁵ Divergencia medzi islamským a národným rozmerom identity prispieva ku kultúrnemu či dokonca civilizačnému odlúčeniu od Ruska. Ako je ruská národná identita stále viac definovaná z hľadiska príslušnosti k ruskej ortodoxii, federálna kontrola nad regiónom sa stáva ešte slabšou a zdá sa, že federálne orgány nie sú schopné túto situáciu zmeniť.³⁶

Na základe článku uverejneného v ekonomickom časopise „Ekspert“, pokračujúca fragmentácia politických systémov je do značnej miery podmienená tým, že národná aj politická sebaidentifikácia je vytláčovaná etnickými a náboženskými skupinovými identitami. Zmienené identity je však veľmi zložitá zmieriť a akékoľvek dosiahnutie konsenzu je krehké, pričom dochádza k znižovaniu stability demokratických systémov.³⁷ Na základe prieskumu z roku 2011 môžeme vidieť, že napriek skutočnosti, že národná identita má zosilňujúce tendencie, náboženská identita v ére eskalujúceho islamského radikalizmu posilňuje niekoľkonásobne, čo môže následne výrazne dominovým efektom destabilizovať situáciu Dagestanu, Severného Kaukazu, ale aj celého Ruska. Fragmentácia identít a skupinové stotožňovanie sa s danou skupinou spojené s dehonestovaním a vymedzovaním sa voči ostatným skupinám, eroduje sociálnu kohéziu a konsenzus, spôsobujúc vysokú náchylnosť podľahnutiu vnútropolitickým krízam.

³³ Abdulagatov a Šachbanova, „The Patriotic Consciousness of Young People in the Republic of Dagestan“, 60–69.

³⁴ Halbach a Isajeva, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, 12.

³⁵ Malašenko, „The North Caucasus: Russia's internal abroad?“, 8.

³⁶ Alexej Malašenko, „Where is Dagestan Heading?“, Carnegie Moscow Center (19. 11. 2012), <http://carnegie.ru/2012/11/19/where-is-dagestan-heading-pub-50112> (stiahnuté 28. 03. 2017).

³⁷ „Modernizacija v predlagajemych obščestvennykh interesax“, *Ekspert*, č. 1 (28. 12. 2009), http://expert.ru/expert/2010/01/modernizaciya_v_predlagaemuh_obščestvennykh_interesax/ (stiahnuté 15. 02. 2017).

1.2 Rola sociálneho konzervativizmu

Ďalší dôležitý faktor, ktorý má (ne)priamy vplyv na formovanie identity, je pretrvávajúca silná rola sociálneho konzervativizmu v dagestanskej spoločnosti. Vo všeobecnej frustrácii populácie a nedostatku dôvery v schopnosti federálneho centra zvrátiť krízovú situáciu, sa ľudia navracajú k tradičným islamským a etnokultúrnym hodnotám. Pravidlá a normy zakorenené v kaukazskom zvykovom práve a tradíciách islamského práva dominujú mysliam ľudí, pretvárajúc ich individuálne správanie a socializačné procesy.³⁸ Táto skutočnosť má výrazný vplyv na formovanie vzťahov medzi Dagestanom a zvyškom federácie, keďže ich rozdielne náhľady takmer na všetky sociálne procesy generujú ešte výraznejšie odcudzenie tejto republiky od zvyšku Ruska.

Jean-François Ratelle argumentuje, že faktory, akými sú krvné pomsty, kriminálne aktivity a lokálne problémy, zohrávajú významnejšiu rolu ako ideologické islamské sťažnosti v dennej dynamike insurgentného hnutia.³⁹ V dagestanskej tradícii má osobitný význam maskulinita, pričom veľa žien hovorí o mužoch z Dagestanu nie len ako o predmete ich osobnej hrdosti, ale ako o veci národnej hrdosti.⁴⁰ Dôležitými prvkami formovania identity je aj zachovanie osobnej cti. Muži sú viazaní zvykom hájiť česť a záujmy ostatných členov a pomstiť krivdy, keď je to nevyhnutné, vrátane odvetného zabíjania.⁴¹ Na základe prieskumu verejnej mienky z konca roku 2011, až 49,4 % respondentov odpovedalo, že Dagestanci sa pridávajú k radom povstalcov najmä kvôli svojvôle „silovikov“ a túžbe pomstiť ich obeť.⁴²

Návrat k tradíciám, ako je krvná pomsta, je znakom toho, že spoločnosť je stále viac archaická. S neefektívnym moderným súdnym systémom sa krvná pomsta stáva prostriedkom regulovania vzťahov medzi sociálnymi skupinami, ale súčasne poháňa pokračujúcu nevraživosť medzi opozíciou a bezpečnostnými službami – policajti zabije člena opozície, opozícia následne zabije policajta alebo niekoho z jeho príbuzných

³⁸ Malašenko, „The North Caucasus: Russia’s internal abroad?“, 7.

³⁹ Jean-François Ratelle, „The Insurgency in the North Caucasus: Putting Religious Claims into Context“, *Russian Analytical Digest*, č. 131 (2013): 6, www.laender-analysen.de/russland/rad/pdf/RAD-131.pdf (stiahnuté 25. 03. 2017).

⁴⁰ Pilkington a Jemeljanova, *Islam in Post-Soviet Russia: Public and private faces*, 251.

⁴¹ Edward W. Walker, „Russia’s Soft Underbelly: The Stability of Instability in Dagestan“, Berkeley Program in Soviet and Post-Soviet Studies (2000): 17, <http://escholarship.org/uc/item/0cb7p3j6> (stiahnuté 17. 02. 2017).

⁴² Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Contextualized violence: politics and terror in Dagestan“, *Nationalities Papers* 42, č. 2 (2014): 289, <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 27. 03. 2017).

v rámci odplaty. Kvôli rodinnej a klanovej solidarite a kolektívnej zodpovednosti za smrť ich člena sa cyklus vzájomnej pomsty stáva nekonečný.⁴³

Na základe rozhovorov so súčasnými aj bývalými bojovníkmi a ich príbuznými, Ratelle a Souleimanov konštatujú, že títo bojovníci hovoria o islame v súvislosti s prvkami pandagestanského kultúrneho nacionalizmu, akým je napríklad zvykové právo či miestny „horalský étos“, ktoré nedokážu rozlišovať medzi kultúrnym nacionalizmom a salafizmom. Niektorí jednotlivci sa okrem iného domnievali, že islam je vnímaný ako neoddeliteľný element miestnej tradície, ako ideologické zastrešenie „starých hodnôt“ a ekvivalent pre sociálny konzervativizmus. Dagestanskí horali sa považujú za akýchsi posledných ochrancov tradičných hodnôt a mnohí z nich cítia morálnu povinnosť brániť dagestanské tradície a islam voči sociálnej dekadencii. Tá je najčastejšie spájaná s oligarchami, štátnymi elitami či tzv. „silovikmi“, ale taktiež sa vzťahuje na správanie obyčajných ľudí žijúcich v mestských centrách.⁴⁴ Mnohí z nich akcentujú spôsob, akým sa obliekajú ženy v Machačkale a v iných mestách či spôsob, ako sa mladí ľudia správajú a zabúdajú na dôležitosť klanov v spoločnosti. Západné, ale aj ruské hodnoty sú zdôrazňované ako faktory ničiace sociálne väzby a dôležitosť džamátov v dagestanskej kultúre.⁴⁵

V dagestanskej spoločnosti sa teda môžeme stretnúť s viacerými zdrojmi budovania identity, ktoré sú do značnej miery navzájom prepojené a existuje medzi nimi recipročné ovplyvňovanie. Etnická identita je výrazne spojená so stále prítomnými stereotypmi v danej spoločnosti. Intraetnická solidarita predstavuje v určitých prípadoch konfliktný faktor, a to najmä vtedy, keď etnické klanové väzby rozdeľujú spoločnosť na „víťazov a porazených“. Avšak za ostatné roky môžeme badať podstatný nárast religióznej identity spojený s islamom. V spoločnosti dochádza ku „kríze identít“, čo sa môže stať prostriedkom pre radikálnu indoktrináciu mladých, rozčarovaných ľudí zo strany salafistických duchovných. Religiózna identita môže následne slúžiť ako faktor zahájenia radikálnych, povstaleckých činností. Ďalším nástrojom formovania identity v dagestanskej spoločnosti je rola sociálneho konzervativizmu, ktorá taktiež úzko súvisí s vymedzovaním sa voči mestskému spôsobu života. Osobná česť predstavuje akúsi

⁴³ Malašenko, „The North Caucasus: Russia's internal abroad?“, 9.

⁴⁴ Jean-François Ratelle a Emil Aslan Souleimanov, „Retaliation in Rebellion The Missing Link to Explaining Insurgent Violence in Dagestan“, *Terrorism and Political Violence*, č. 20 (2015): 11–13, <http://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/pdf/10.1080/09546553.2015.1005076?needAccess=true> (stiahnuté 22. 01. 2017).

„posvätnú“ autoritu, ktorá keď je narušená, často vedie k následnej odplate, a to veľakrát vo forme vstupu do radov povstaleckých skupín.

2. Politický vývoj – od kolektívnosti k individualite

2.1 Otázka vedenia republiky

Pred cárskym a sovietskym režimom bol dagestanský život dominovaný systémom džamátov. Išlo o určitú proto-konsociačnú spoločnosť, teda pluralitné združenie skladajúce sa zo segmentovaných príbuzenských štruktúr, spravované kooperatívne elitami čerpanými z každého segmentu. Tieto nezávislé džamáty boli riadené zvykovým právom, vytvárajúc z Dagestanu koherentnú kultúrnu entitu. Po roku 1994 sa začali džamáty znovu objavovať.⁴⁶

Postsovietsky Dagestan si v snahe udržať krehkú politickú a administratívnu rovnováhu na princípe etnického zastúpenia zvolil určitý typ kolektívnej vlády. Kolektívnou hlavou republiky bola Štátna rada s členmi 14 hlavných národností. Najvyšším úradom bolo predsedníctvo Štátnej rady, ktoré malo rotovať medzi prominentnými predstaviteľmi väčších národností. Prvý predseda, Dargan Magomedali Magomedov, bol viac ako dekádu hlavou Štátnej rady a náhradným prezidentom, teda pôvodný princíp rotovania sa v skutočnosti nepraktizoval.⁴⁷

V otázke medzietnických vzťahov tento politický systém umožnil upokojiť tenzie medzi národnostnými skupinami do takého rozmeru, že Dagestan nenasledoval násilnú cestu etnických konfliktov. Taktiež začal vytvárať rodiacu sa dagestanskú identitu.⁴⁸ Podľa Envera Kisrieva, odborníka na Severný Kaukaz, tak v Dagestane nedošlo k etnickému rozdeleniu z dôvodu, že skutočná štruktúra politických síl nebola založená na etnickej príslušnosti, ale na jasnejších identitách zakorených v tradičných politických štruktúrach, džamátoch.⁴⁹

⁴⁵ Jean-François Ratelle, „Radical Islam and the Chechen War Spillover: A Political Ethnographic Reassessment of the Upsurge of Violence in the North Caucasus since 2009“ (doktorská dizertácia, University of Ottawa, 2013), 280.

⁴⁶ Enver Kisriev a Robert Bruce Ware, „Ethnic Parity and Democratic Pluralism in Dagestan: a Consociational Approach“, *Europe-Asia Studies* 53, č. 1 (2001): 109–110, <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 03. 04. 2017).

⁴⁷ Halbach a Isajeva, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, 13–14.

⁴⁸ Stephen G. Hall, „Dagestan's Consociational Model? The Potential for Regional Consociationalism in Russia“, *ECMI Working Paper*, č. 85 (2015): 8–9, http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/ECMI_Working_Paper_85.pdf (stiahnuté 05. 04. 2017).

⁴⁹ Enver Kisriev, „Dagestan: Factors of Conflict and Stability“, Central Asia & Central Caucasus Press AB, <http://www.ca-c.org/dataeng/bk02.10.kisriev.shtml> (stiahnuté 28. 03. 2017).

Autorov argument podporujú aj Ibragimov a Matsuzato, pričom dodávajú, že neočakávaná stabilita dagestanskej spoločnosti môže byť vysvetlená viacerými súvislosťami. Išlo predovšetkým o súdržnosť džamátov, ktoré neutralizovali konflikty na republikovej úrovni, ale aj o pretínajúcu sa štruktúru sociálnych štiepení, zabraňujúcu rozdeleniu spoločnosti na pevné opozičné tábory. Následným stabilizačným faktorom bola tradícia etnokonfesionalnej tolerancie, ktorá bránila „etnickej čistote“ určitého politického tábora a podnecovala medzietnické aliancie. Posledným činiteľom boli konsociačné usporiadania, ktoré utešovali porazeného s očakávaním, že strata bude kompenzovaná ziskom v inej sfére. Tým dochádzalo k zabráneniu toho, že sa daný jedinec uchýli k násilným činom.⁵⁰

Jeden z mnohých paradoxov však spočíva v tom, že čo prinieslo politickú stabilitu, taktiež vytvorilo základ pre nárast násilia a islamizmu. Politické manévry a fragmentácia spolu s klanovou príslušnosťou viedli elity k vytvoreniu sponzorských sietí a zabezpečeniu ich politického prežitia namiesto riešenia hlavných ekonomických a sociálnych problémov. Zločin, nepotizmus a korupcia sa stali cenou stability v Dagestane. Odpovede miestneho obyvateľstva na tieto nové problémy boli nájdené v islame a následne v zapojení do násilných aktivít ako poslednej možnosti. Štruktúra džamátu taktiež podporovala rozvoj malých teroristických buniek a radikálneho islamu.⁵¹ Napriek všetkým nedostatkom Dagestanci odmietli zmenu politického systému v troch referendách (posledné v roku 1999) s obavami, že Dagestan by sa vrátil späť k niečomu podobnému, čím bola sovietska éra, kedy bola republika kontrolovaná jedinou etnickou skupinou.⁵²

Po Beslanskom masakre v Severnom Osetsku v septembri 2004 sa prezident Vladimir Putin rozhodol konsolidovať moc Kremľa a podpísal novú legislatívu garantujúcu prezidentské dosadzovanie miestnych lídrov. Toto rozhodnutie bolo jedným z jeho strategických krokov namierených na upevnenie politického režimu. V roku 2006 bol tak v Dagestane dosadený historicky prvý líder republiky, Muchu Alijev.⁵³ Ako však elity súťažili o obmedzené ekonomické zdroje, demokracia postupne zostupovala

⁵⁰ Ibragimov a Matsuzato, „Čužoj, no lojal'nyj: pričiny „nestabil'noj stabil'nosti“ v Dagestane“, 106.

⁵¹ Ratelle, „Radical Islam and the Chechen War Spillover: A Political Ethnographic Reassessment of the Upsurge of Violence in the North Caucasus since 2009“, 112–113.

⁵² Hall, „Dagestan's Consociational Model? The Potential for Regional Consociationalism in Russia“, 14.

⁵³ Kimberly L. Jones, „From Moscow to Makhachkala: The people in between“, *Fordham Urban Law Journal*, č. 1 (2013): 46, <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 17. 09. 2016).

do víru frakcionárstva, tendencií vytváraní klanov, korupcie, rodinkárstva a prospechárstva, kým z očakávanej demokracie zostalo len pomenovanie.⁵⁴

2.2 Od Medvedeva k Putinovi – pozvoľná cesta k centralizácii

V rokoch 2000 – 2010 bol Dagestan súčasťou Južného federálneho okruhu. Túto Putinovu politiku mnohí chápali ako snahu vytvoriť určitú mocenskú vertikálu so silnou, nekompromisnou vládou zvrchu, čo odporuje politickým normám Dagestanu, ktoré si historicky cenili pluralistickú reprezentáciu. Prezident Medvedev vytvoril v januári 2010 nový Severokaukazský federálny okruh a dosadil Alexandra Chloponina za prezidentského splnomocneného vyslanca na Severnom Kaukaze. Bol však mnohými kritizovaný ako politicky neschopný činiteľ.⁵⁵

Chloponin tak získal jedinečné právomoci, keďže sa nestal len najvyšším predstaviteľom SKFO, ale taktiež vicepremiérom ruskej vlády. V praxi to znamenalo, že bol podriadený ako prezidentovi, tak aj premiérovi Ruskej federácie, pričom tak získal oveľa silnejšie mocenské páky ako mali obyčajní predstavitelia federálnych okruhov.⁵⁶ Vzhľadom na zmenšený politický prístup a miestnu zodpovednosť, ktoré vyplývali z obnovennej centralizácie, sa zvýšila hladina korupcie a odcudzenia, čo viedlo k ďalšej radikalizácii. Ani Južný, ani Severokaukazský federálny okruh nenapravili to, čo politicky trápi Dagestan.⁵⁷

Po prijatí vyššie spomenutej legislatívy nariaďujúcej dosadzovanie postu „prezidenta“⁵⁸ zo strany Moskvy, v roku 2006 nahradil Magomedova na poste hlavy štátu Muchu Alijev, etnický Avar. Mnohí to charakterizovali ako nariadený alebo nútený odchod, ktorý jasne inicioval Putin.⁵⁹ Komplexná situácia v Dagestane sa však rokmi zhoršovala. Kritici stále viac akcentovali potrebu väčšieho nasadenia Alijeva v boji proti korupcii a narastajúcemu vplyvu wahhábizmu.⁶⁰ Moskva tak zase zasiahla, a to bez zjavného zhodnotenia kontextu situácie a dôsledkov.⁶¹

⁵⁴ Enver Kisriev a Robert Bruce Ware, *Dagestan: Russian hegemony and Islamic resistance in the North Caucasus* (Armonk, NY: M.E. Sharpe, Inc., 2010), 75–76, <http://site.ebrary.com/lib/cuni/detail.action?docID=10373241> (stiahnuté 10. 10. 2015).

⁵⁵ Jones, „From Moscow to Makhachkala: The people in between“, 38–42.

⁵⁶ Jaroslav Zagorec, „On pridet i molča popravít vse“, *Lenta.ru* (20. 01. 2010), <https://lenta.ru/articles/2010/01/20/hlop/> (stiahnuté 18. 02. 2017).

⁵⁷ Jones, „From Moscow to Makhachkala: The people in between“, 44.

⁵⁸ V dagestanskom prostredí neexistuje pomenovanie prezident, ale „hlava Dagestanskej republiky“.

⁵⁹ Jones, „From Moscow to Makhachkala: The people in between“, 46.

⁶⁰ Židková, *Proměny ruské imperiální politiky: Přístup ruského centra k Severnímu Kavkazu*, 122.

⁶¹ Jones, „From Moscow to Makhachkala: The people in between“, 47.

Alijev bol v roku 2009 nahradený Magomedsalamom Magomedovom, synom vyše dekády úradujúceho predsedu Štátnej rady. Magomedov predovšetkým pracoval na podpore dialógu medzi sufistami a salafistami, ktorí boli v konflikte, ale aj na reintegrácii povstalcov do spoločnosti. Avšak rovnako ako jeho predchodcovia nebol schopný zlepšiť bezpečnostnú situáciu a pretrvávajúcu korupciu.⁶²

V roku 2012 vtedajší prezident Medvedev opäť preniesol právomoci republikám, ktoré zase počítali s priamou voľbou. Avšak po necelom roku, keď Putin znovu získal post prezidenta, došlo k recentralizácii výkonu moci v regióne. Ako argument pre daný Putinov krok slúžila potreba stability pred konaním olympijských hier v Soči. Do mesiaca Dagestan ako prvý z republík zrušil svoj miestny volebný zákon.⁶³

Opozícia často označuje dagestanskú politiku za „zombie politiku“, keďže lídri Dagestanu dosadení Moskvou sú slabé, nepopulárne osobnosti. Tento krok nie je prekvapivý: počas dosadzovania ruská vláda vždy zvolí niekoho, kto by nemohol mať dostatočnú moc sám o sebe, obzvlášť čo sa týka podpory verejnosti. Keby takúto podporu mal, strácal by značnú úroveň oddanosti centrálnej vláde. V hypercentralizovanom štáte, akým je Rusko, akákoľvek regionálne obľúbená osobnosť s politickými ambíciami je vnímaná ako potenciálna hrozba pre centrálnu vládu a teritoriálnu integritu Ruska. Toto sa obzvlášť týka Severného Kaukazu, ktorý má nedávnu históriu separatistického konfliktu.⁶⁴ Daná téza je široko zdieľaná v odborných kruhoch, poukazuje na ňu napríklad aj Alexej Malašenko.⁶⁵

2.3 Analýza Abdulatipovej politiky

Na počiatku roku 2013 Magomedov odstúpil (pravdepodobne na tlak Putina) a Moskva menovala ďalšieho lídra, Ramazana Abdulatipova, ktorý je hlavou Dagestanu dodnes.⁶⁶ Základom jeho politickej stratégie sa stal boj s korupciou a naštartovanie správneho fungovania ekonomiky ako predpoklad pre zníženie teroristickej činnosti.⁶⁷ Boj proti korupcii a snaha nasmerovať ruské dotácie na infraštrukturálne projekty však

⁶² Halbach a Isjaeva, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, 24.

⁶³ Jones, „From Moscow to Makhachkala: The people in between“, 48.

⁶⁴ Valerij Dzucati, „Dagestani Paper Labels Russian Policies Toward Republic ‘Zombie Politics’“, *Eurasia Daily Monitor* 11, č. 105 (11. 06. 2014), <https://jamestown.org/program/dagestani-paper-labels-russian-policies-toward-republic-zombie-politics-2/> (stiahnuté 07. 04. 2017).

⁶⁵ Alexej Malašenko, „Losing the Caucasus“, *Carnegie Endowment for International Peace Brief* 11, č. 3 (2009): 10, https://www.files.ethz.ch/isn/137359/Malashenko_Aug2009.pdf (stiahnuté 15. 03. 2017).

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ „RUSSIA: Violence Threatens Stability Plan for Dagestan“, *Oxford Analytica Daily Brief Service* (23. 05. 2016), <https://search.proquest.com/docview/1790482175?accountid=15618> (stiahnuté 17. 02. 2017).

postavili Abdulatipova do rozporu s etablovanými miestnymi elitami.⁶⁸ Je tiež dôležité poznamenať, že finančné zdroje plynúce na podobné projekty prichádzajú z federálneho rozpočtu, ktorý sa za posledné obdobie ocitol pod silným tlakom.

Bezpečnostná situácia v republike sa predovšetkým od roku 2012 neustále zhoršovala, preto Abdulatipova čakala v danej oblasti značná výzva. Avšak už v septembri 2013 dagestanská administratíva zistila, že je možné obnoviť nočnú železničnú dopravu. Predtým vlaky v noci zastavovali zo strachu z povstaleckých útokov. V prvej štvrtine roku 2014 bol zabitý len jeden civilista počas teroristického útoku, zatiaľ čo bezpečnostné zložky eliminovali 58 povstalcov. V tomto ohľade môže byť chápané funkčné obdobie Abdulatipova ako kvalifikovaný úspech.⁶⁹

Už koncom roku 2015 však v otázke útokov došlo k určitému negatívnemu obratu, príkladom čoho bola prestrelka v Derbente či bombový útok na policajných dôstojníkov počas bezpečnostnej kontroly. K obom útokom sa prihlásila k zodpovednosti islamská teroristická skupina. Koncom marca 2016 došlo k ďalším dvom bombovým útokom na policajných dôstojníkov. V polovici mája boli dvaja policajní dôstojníci a štyria ozbrojenci zabití pri prepadnutí bytu v Derbente. Okrem týchto väčších útokov priťahujúcich pozornosť sa objavili aj správy o vraždách miestnych vládnych úradníkov, učiteľov a iných verejných činiteľov.⁷⁰

Kritici Abdulatipovej politiky však tvrdia, že protipovstalecká činnosť zostala hlavnou prioritou jeho politickej stratégie a zatienila všetky reformné programy. Prax KTO je charakteristická zosilnením „silovíkov“ a bezpečnostných síl, pričom ľudia podozriví z terorizmu majú malé predpoklady na spravodlivý proces. Abdulatipov reaguje na sťažnosti občanov na brutálnosť bezpečnostných síl s argumentom, že Dagestan sa potrebuje „očistiť“, a to si vyžaduje trpezlivosť.⁷¹

Otázne tiež naďalej zostáva, nakoľko sa Abdulatipovi podarilo naplniť jeho stanovené ciele v oblasti zvýšenia celkovej transparentnosti. V septembri 2016 sa v republike konali voľby súčasne do Štátnej dumy aj dagestanského parlamentu, ktorých výsledok priniesol pre stranu „Jednotné Rusko“ 88,86 % vo voľbách do Štátnej dumy a 75,51 % v parlamentných voľbách republiky. Porazení opoziční kandidáti a aktivisti z radov občianskej spoločnosti však predložili niekoľko konkrétnych príkladov plnenia

⁶⁸ „RUSSIA: Direct Control Over North Caucasus Will Grow“, *Oxford Analytica Daily Brief Service* (01. 08. 2014), <https://search.proquest.com/docview/1550128954?accountid=15618> (stiahnuté 17. 02. 2017).

⁶⁹ „RUSSIA: Direct Control Over North Caucasus Will Grow“, *Oxford Analytica Daily Brief Service*.

⁷⁰ „RUSSIA: Violence Threatens Stability Plan for Dagestan“, *Oxford Analytica Daily Brief Service*.

⁷¹ Halbach a Isjaeva, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, 24–25.

volebných urien či prepisovania protokolov v snahe zvýšiť percento hlasov pre stranu „Jednotné Rusko“ na úkor iných politických strán.⁷² Oleg Meľnikov, bývalý dagestanský kandidát do Štátnej dumy, bol informovaný o nariadeniach prichádzajúcich z Machačkaly, že 80 % hlasov má byť udelených pre kandidátov strany „Jednotné Rusko“, pričom zvyšných 20 % sa rozdelí ostatným stranám.⁷³

Predsedníčka Ústrednej volebnej komisie Ruskej federácie, Ella Pamfilova, skritizovala Abdulatipova za jeho ašpirácie konať v rozpore s Putinovým nariadením a akcentovala skutočnosť, že jeho politické kroky v snahe zvyšovať hlasy pre stranu „Jednotné Rusko“ sú pre Putina nepotrebné. Je otáznе, či táto verejná kritika bola určená ako ďalšia zámienka pre Abdulatipovo široko očakávané prepustenie. Pamfilova taktiež označila Dagestan za jednu z najproblematickejších oblastí počas volebnej kampane vrátane konania samotných volieb.⁷⁴

Napriek určitým úspechom Abdulatipovej politiky sa koncom februára 2017 v Moskve konalo fórum „Vráťme Dagestanu ruskú ústavu“, ktoré bolo zavŕšené prijatím konečnej rezolúcie, vyzývajúcej ruské úrady, aby zbavili Abdulatipova jeho funkcie a uskutočnili v republike priame voľby. Ruský žurnalista Maksim Ševčenko, ktorý čítal text rezolúcie, vyhlásil, že národ chudobnie, zatiaľ čo ľudia v mocenských pozíciách bohatnú, čo má za následok takmer nulovú dôveru vo vládu. Ševčenko taktiež akcentoval možné riziko plynúce z daných problémov, a to fakt, že takáto situácia ohrozuje životy miliónov občanov Ruska.⁷⁵ Jeho názory sa stretli s podporou zo strany poslanca Štátnej dumy, Gadžimurada Omarova, ktorý takisto zdôraznil, že danú situáciu nie je možné vyriešiť bez zmeny vedenia Dagestanu. Poukázal však na skutočnosť, že výmena jedného politika dosadeného Kremľom za ďalšieho problémy nerieši, a preto je potrebné pristúpiť k priamej voľbe prezidenta.⁷⁶

Je však otáznе, či práve osoba Abdulatipova predstavuje retardačný prvok v otázke pozitívneho kurzu v krajine a či sa jeho výmena stane krokom k lepším socioekonomickým, bezpečnostným či religióznym pomerom. Taktiež je potrebné akcentovať skutočnosť, že priame voľby nemusia predstavovať okamžitý progres

⁷² „Pamfilova Takes Daghestan's Leaders To Task Over Vote-Rigging“, Radio Free Europe, Radio Liberty (28. 02. 2017), <https://www.rferl.org/z/963/2017/28/> (stiahnuté 02. 03. 2017).

⁷³ „Pamfilova rasskazala o pressinge bjudžetnikov na vyborach v Dagestane“, Kavkazskij Uzel (17. 02. 2017), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/297874/> (stiahnuté 02. 03. 2017).

⁷⁴ „Pamfilova Takes Daghestan's Leaders To Task Over Vote-Rigging“.

⁷⁵ „Rezolučija s trebovaniem otstavki Abdulatipova prinjata v Moskve“, Kavkazskij Uzel (22. 02. 2017), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/298157/> (stiahnuté 02. 03. 2017).

⁷⁶ „Učastniki foruma v Moskve konstatirovali naličije glubokogo krizisa v Dagestane“, Kavkazskij Uzel (22. 02. 2017), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/298139/> (stiahnuté 02. 03. 2017).

v danej komplikovanej situácii, napriek tomu, že riziko dostania sa do priamej závislosti na Kremli by v situácii priamych volieb hlavy štátu bolo pomerne nižšie. Dosadzovanie prezidenta federálnym centrom pretrváva len vyše dekády, ale systémové problémy v republike majú hlbšie korene. Mocenská závislosť hlavy Dagestanu od Moskvy tak mohla dané problémy prehĺbiť, ale zdroj celkovej nestabilnej situácie predstavuje komplexnejšiu výzvu riešenia všeobecného stavu v republike.

2.4 Diskusia o príčinách nestability

Mnohí autori pripisujú zodpovednosť za kolaps demokracie skorumpovaným úradníkom či miestnej populácii a tradičným sociálnym štruktúram, ktoré existovali už pred centralizačnými reformami. Z ich strany taktiež pramení kritika „etnostrán“ fungujúcich v rámci dagestanského typu konsocializmu, z čoho podľa nich vyplývala potreba manipulácie politickým životom republiky zo strany federálneho centra. Ruský politik Dmitrij Kozak vyjadril názor, že v skutočnosti je Dagestan vedený početnými kriminálnymi zoskupeniami, zatiaľ čo žiadna z týchto skupín nie je dostatočne silná na to, aby potlačila zvyšné celky. Kým takáto skupina neexistuje, nestabilita v Dagestane bude narastať, wahhábizmus zosilnie a medzietnické konfrontácie sa ešte zhoršia. Všetky tieto faktory vyústia do občianskej vojny, ktorá spôsobí dezintegráciu Dagestanu a následnú ruskú stratu teritórií.⁷⁷

Odporcovia tejto tézy oponujú tvrdením, že lokálna nestabilita sa zvýšila po prvom zvolení Putina. Stephen Hall v rámci prieskumu v oblasti menšín uvádza, že prezidentský systém vynútený centrálnou vládou viedol k skutočnosti, že Dagestan zostáva oblasťou turbulencie. Regionálna vláda a jej centrálny ekvivalent sú zapojení do malej „občianskej vojny“ s islamskými a etnickými skupinami. S vojnou zničeným a nestabilným susedom a vzájomne si konkurujúcimi identitami v otázke viery a etnicity je pochopiteľné, že Dagestan je násilným, nestabilným regiónom.⁷⁸

Ďalším argumentom je téza, že federálny zásah do politického systému a snahy Moskvy priniesť Dagestan do politického súladu so zvyškom Ruska, podkopali tamojšie unikátne inštitúcie a domorodé sociálne štruktúry, prostredníctvom ktorých si Dagestan zachovával svoju stabilitu.⁷⁹ Beliaev a Buranbajeva argumentujú, že dané reformy politického systému v krajine nepredstavovali výsledok verejného záujmu, ale ani

⁷⁷ Kisriev a Ware, *Russian hegemony and Islamic resistance in the North Caucasus*, 211–212.

⁷⁸ Hall, „Dagestan’s Consociational Model? The Potential for Regional Consociationalism in Russia“, 21–22.

reakciu na chronické sociálne problémy. Podľa ich názoru boli naopak dosadené „zhora“ z dôvodu federálneho konformizmu a uplatnenia politickej kontroly zo strany centra.⁸⁰ Elity menované Kremľom sa tak fakticky stali závislými na Moskve, a preto ich začali menej znepokojovať chronické problémy spoločnosti. Obyčajní obyvatelia začali byť čoraz viac frustrovaní absenciou ich politického prístupu do znižujúceho sa okruhu elít. Dôsledkom toho stratili ilúzie ohľadom politických a sociálnych reforiem a vnímali ich ako prostriedky, ktoré vedú len k väčším rozdielom v bohatstve a moci.⁸¹

Protiargumentom tvrdeniam, že nestabilita začala byť jasne badateľná až po centralizačných reformách, sú náhľady Sergeja Markedonova, popredného odborníka na kaukazský región. Ten naopak zdôrazňuje, že nestabilná situácia existovala vo veľkej miere aj v rokoch, keď bol Dagestan ovládaný Štátnou radou. Ako príklad uviedol povstanie v Machačkale, vytvorenie islamskej autonómnej enklávy - „Kadarskej zóny“ či rad etnických konfliktov.⁸² Autor avšak akcentuje existujúcu priepasť medzi orgánmi a obyčajnými ľuďmi, ktorá nemôže byť premostená menovaním hláv republiky. Podľa neho tak ľudia môžu začať vytvárať skupiny založené na osvedčených modeloch, akým je pre Kaukaz charakteristický práve islamský radikalizmus.⁸³

Čo sa týka prvého argumentu, otázkou naďalej zostáva, prečo k občianskej vojne či teritoriálnej dezintegrácii už nedošlo, keďže daný stav je pre republiku charakteristický už vyše dvoch dekád. Avšak je potrebné zdôrazniť, že systém vedenia republiky, ktorý bol aplikovaný počas 90. rokov a na začiatku milénia, bol akýmsi spúšťačom nedobrej socioeconomickej situácie. Primárny záujem vytvárať balans medzi jednotlivými klanmi prehľboval nedostatky socioekonomického potenciálu krajiny, vytvárajúc základy skorumpovaného režimu a politickej elity na klanovej báze. Druhý argument naopak pre mnohých preukazuje svoju validitu najmä v súvislosti s neustále pribúdajúcimi členmi v radoch povstaleckých skupín. Dezilúzia obyvateľov ohľadom možnosti ovplyvniť sociálne, ekonomické či politické pomery v krajine, vedie v mnohých prípadoch k radikalizácii spoločnosti, ktorej jeden z prejavov môže byť aj participácia v povstaleckých aktivitách. Moskva by teda mala zvážiť nežiaduce účinky

⁷⁹ Kisriev a Ware, *Russian hegemony and Islamic resistance in the North Caucasus*, 212.

⁸⁰ Edward Beliaev a Oxana Buranbajeva, *Cultures of the World: Dagestan* (New York: Marshall Cavendish Benchmark, 2006), 33–37.

⁸¹ Kisriev a Ware, *Russian hegemony and Islamic resistance in the North Caucasus*, 212–213.

⁸² Sergej Markedonov, „Dagestan and the art of government“, openDemocracy (20. 02. 2009), <https://www.opendemocracy.net/article/email/dagestan-and-the-art-of-government#comments> (stiahnuté 02. 04. 2017).

⁸³ Sergej Markedonov, „Dagestan: a sleeping volcano in a land of ethnic contradictions“, Sputnik (10. 06. 2005), <https://sputniknews.com/analysis/2005061040504629/> (stiahnuté 10. 04. 2017).

zvyšujúcej sa závislosti Dagestanu od centrálnej vlády a mala by sa sústrediť na vypracovanie určitej koherentnej stratégie pre republiku.

3. Náboženská situácia v Dagestane

3.1 Náboženstvo ako boj dvoch rozličných prúdov

Malašenko rozdeľuje dagestanskú spoločnosť na tri hlavné segmenty. Prvá skupina tvorí väčšinu, dodržiava tradičný islam a podporuje vládne orgány. Druhá skupina je síce menej početná, ale zato aktívnejšia. V rozličnom rozsahu hlása salafistické idey a vystupuje voči vládnemu režimu. Tretí segment sa aj naďalej hlási k sekulárnemu štátu, veriac, že islamizácia zabraňuje modernizácii a odnáša Dagestan preč od Ruska. Obhajcovia sekulárneho štátu však postupne strácajú svoje pozície v spoločnosti.⁸⁴

Salafisti, označovaní aj ako wahhábisti, vystupujú za „očistenie“ islamského spoločenstva od „islamom nepovolených novôt“ a za návrat k právnym normám časov pravoverných prvých moslimov.⁸⁵ Kisriev a Ware tvrdia, že napriek etnickým rozdielom bol v minulosti islam tradične silou vytvárajúcou stabilitu a jednotu. Teraz náboženstvo samo o sebe vytvorilo väčšie rozpory ako tie, ktoré existujú medzi národnosťami. Vznikajú tak nové hlboké rozdelenia vnútri spoločnosti, ktorá je aj bez toho nesmierne rozmanitá.⁸⁶

Napriek všetkým interným konfliktom obe skupiny v podstate majú rovnaký strategický cieľ, ktorým je zavedenie štátu riadiaceho sa islamským zákonom. Radikáli sú presvedčení, že sa tak môže stať len odštiepením sa od Ruska a založením nezávislej entity. Tradicionalisti naopak veria, že vytvorenie „islamského priestoru“ je možné v rámci hraníc Ruska. Inými slovami, nesúhlasia ohľadom cesty, ktorá bude viesť k vytvoreniu islamského teritória.⁸⁷

Malašenko predkladá dva varianty rozvoja udalostí. Prvým je uchovanie súčasného napätia medzi prívržencami salafizmu a sufizmu, pričom druhým variantom je postupné hľadanie kompromisu a dosiahnutie dohody s rozdelením sfér vplyvu v rámci moslimov. Prirodzene, najvhodnejší je druhý variant, ale je viditeľné, že dnes sa

⁸⁴ Alexej Malašenko, „Dagestan on the Eve of the Olympics“, Carnegie Moscow Center (16. 01. 2014), <http://carnegie.ru/commentary/?fa=54210> (stiahnuté 25. 02. 2017).

⁸⁵ Vladimir Olegovič Bobrovnikov, *Musul'mane Severnogo Kavkaza: obyčaj, pravo, nasilije: očerki po istorii i etnografii prava Nagornogo Dagestana* (Moskva: Vostočnaja literatura, 2002), 266.

⁸⁶ Enver Kisriev a Robert Bruce Ware, „The Islamic factor in Dagestan“, *Central Asian Survey* 19, č. 2 (2000): 247, <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 05. 04. 2017).

⁸⁷ Malašenko, „Where is Dagestan Heading?“.

situácia rozvíja podľa prvého scenáru.⁸⁸ Platnosť tohto argumentu dokazuje celý rad skutočností, ktoré budú dopodrobna zanalyzované v nasledujúcich častiach.

3.1.1 Wahhábska hrozba

V roku 2000 Putin vyjadril znepokojenie, že ak sa extrémistickým silám podarí zmocniť sa Kaukazu, táto „infekcia“ sa môže šíriť pozdĺž rieky Volgy. Rusko tak bude buď čeliť plnej islamizácii krajiny, alebo bude musieť dôjsť k rozdeleniu federácie na niekoľko nezávislých štátov.⁸⁹ Kisriev a Ware tvrdia, že odmietanie wahhábizmu pozitívne koreluje s proruskými postojmi.⁹⁰ Je teda v záujme centrálnej vlády pracovať na rozvíjaní nie len samotného Dagestanu, ale aj celého kaukazského regiónu v snahe zachovať proruské nálady v spoločnosti či zabrániť možným separatistickým tendenciám.

Dagestan zažíva mohutný nárast islamského radikalizmu.⁹¹ Politický význam wahhábistov je nesmierne silný. Keď sa niekoľko dedinčanov prihlási k wahhábizmu, celá dedina sa v záujme vlastnej bezpečnosti vyzbrojí. Okrem toho kritika tradičného duchovenstva zo strany wahhábistov nielen zvýšila ich vzájomné nepriateľstvo, ale taktiež mala radikalizujúci účinok na inak umiernených tradicionalistov.⁹²

Abdulagatov viní za radikalizáciu mladých predovšetkým zákon z roku 1999 zakazujúci wahhábizmus. Podľa neho bol zákon zmesou dvoch rozdielnych paradigiem. Prvou bol sklon k násiliu pod (kvázi)religióznymi sloganmi, pričom druhou paradigmou bola silná oddanosť určitým normám, ktoré jednotlivec považoval za správne. Poukazuje tiež na socioekonomické korene konfliktu. Konzervatívny prístup k islamu má za následok, že počas obdobia sociálnej stability nevyžadoval, aby bol politický či sociálny život formovaný podľa salafistických noriem. Avšak keď sa situácia zmenila,

⁸⁸ Malašenko, *Islamskije orientiry Severnogo Kavkaza*, 133-134.

⁸⁹ Andrew Foxall, *Ethnic Relations in Post-Soviet Russia: Russians and Non-Russians in the North Caucasus* (Abingdon: Routledge, 2014), 41, https://books.google.sk/books?id=A1-vBAAAQBAJ&hl=sk&source=gbs_book_other_versions (stiahnuté 17. 04. 2017).

⁹⁰ Robert Bruce Ware, Enver Kisriev, Werner J. Patzelt A Ute Roericht, „Political Islam in Dagestan“, *Europe-Asia Studies* 55, č. 2 (2003): 294, <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 05. 04. 2017).

⁹¹ Jeho počiatky sa datujú do skorých 90. rokov, kedy dochádzalo k rozpadu ZSSR a následnému otváraniu sa vonkajšiemu svetu. Kľúčovou osobou radikálneho islamu bol Bagauddin Kebedov, ktorý predstavoval oddaného prívrženca salafizmu, ostro kritizujúceho iné umiernené odnože islamu, ako je sufizmus. Stal sa vodcom radikálneho krídla dagestanských salafistov, neskôr nazvaných „Islamský džamát Dagestanu“.

Ariel Cohen, „Russia's Counterinsurgency in North Caucasus: Performance and Consequences“, *Current Politics and Economics of Russia, Eastern and Central Europe* 29, č. 3 (2014): 413, <https://search.proquest.com> (stiahnuté 27. 03. 2017).

⁹² Kisriev a Ware, „The Islamic Factor in Dagestan“, 239.

do čoho možno zahrnúť aj označenie prísnych veriacich za extrémistov, konzervatívne odnože islamu začali byť násilnejšími.⁹³

Avšak Malašenko argumentuje, že so zlepšením socioekonomického stavu a politickou stabilizáciou činnosť salafistov nepominie, keďže prekonávanie systémovej krízy trvá už dlho. Sociálne napätie sa bude udržiavať a nespokojnosť ľudí môže nadobúdať religióznu formu. Salafisti si už taktiež utvorili organizačné štruktúry, ktoré v prípade vyvíjania tlaku na nich sú schopné odporu.⁹⁴

Kisriev a Ware počas práce v teréne zistili, že termín „wahhábizmus“ indikuje skutočné náboženské štiepenie, čo má významné etnické dôsledky (keďže určité etnické skupiny vnímajú wahhábistov ako extrémistov, zatiaľ čo iné akcentujú to, že nie sú extrémisti, ale moslimovia). Niekedy tak dochádza k rozdeľovaniu mestského a vidieckeho obyvateľstva, a preto wahhábizmus a postoje k nemu predstavujú významnú hrozbu pre dagestanskú stabilitu.⁹⁵

3.1.2 Útoky na salafistov

Napriek tomu, že salafisti v Dagestane legálne fungujú, mešity pod ich kontrolou sú neustále pod dohľadom polície. Okrem toho dochádza aj k vraždám imámov.⁹⁶ Prívrženci salafizmu sú často zapisovaní do tzv. profylaktického záznamu ministerstva vnútra. Musia informovať políciu ohľadom akejkoľvek zmeny adresy, telefónneho čísla a cestovných plánov mimo Dagestanu.⁹⁷ Na policajných okrskoch sú následne vyfotografovaní, sú im odobrané odtlačky prstov, pričom ani jeden z týchto krokov nie je požadovaný v smernici federálneho ministerstva vnútra.⁹⁸

Číslo na profylaktických záznamoch každoročne narastajú. V roku 2014 sa na zázname nachádzalo 17 200 ľudí, pričom 6601 osôb bolo „prívržencami netradičného islamu“. O rok neskôr počet ľudí na zozname dosiahol číslo 20 407, pričom prívrženci

⁹³ Abdulgatov, „O Vlijanii Religioznogo Faktora Na Ekstremistskoje Povedenije Dagestanskoj Molodeži“, 107.

⁹⁴ Malašenko, *Islamskije orientiry Severnogo Kavkaza*, 133.

⁹⁵ Ware, Kisriev, Patzelt a Roericht, „Political Islam in Dagestan“, 292.

⁹⁶ Majrbek Vačagajev, „Who Is Training Dagestan's Future Islamic Scholars?“, *North Caucasus Analysis* 13, č. 9 (07. 05. 2015), <http://www.refworld.org/docid/555c3dcc4.html> (stiahnuté 07. 04. 2017).

⁹⁷ Majrbek Vačagajev, „Dagestani Authorities Create 'Control and Prophylactic Lists' for Suspected Salafists“, *Eurasia Daily Monitor* 13, č. 138 (29. 07. 2016), <https://jamestown.org/program/dagestani-authorities-create-control-and-prophylactic-lists-for-suspected-salafists-2/> (stiahnuté 11. 04. 2017).

⁹⁸ „Thousands of Daghestanis Branded 'Suspected Religious Extremists' Without Their Knowledge“, Radio Free Europe/Radio Liberty (25. 03. 2017), <https://www.rferl.org/a/caucasus-report-daghestan-list-religious-extremists/28390579.html> (stiahnuté 15. 04. 2017).

salafizmu tvorili väčšiu polovicu.⁹⁹ V roku 2016 bolo na zozname viac ako 100 000 ľudí (z 3-miliónovej populácie).¹⁰⁰ V období rokov 2014 – 2015 veľa popredných salafistických vodcov utieklo z Dagestanu, pričom mnohí z nich skončili v radoch Islamského štátu cítiac, že vládne postoje k salafistom sa menia.¹⁰¹

Ďalším narastajúcim problémom je kontrola salafistických mešít. Dôkazom je situácia z konca roku 2015 na ulici Kotrov v Machačkale. Zástupcovia Duchovnej správy moslimov (DUMD - Duchovnoje upravlenije musul'man Dagestana) zamietli legálne zvoleného imáma a dosadili si vlastného.¹⁰² Tento stav však trval len niekoľko dní, keďže sa ukázalo, že oficiálny mufti nedokáže čeliť salafistickému nátlaku. Ak oficiálny mufti zlyhá v kontrolovaní salafistických mešít, bude to možným signálom blížiaceho sa konca dlhotrvajúcej dominancie sufistov v Dagestane.¹⁰³

Od nástupu Abdulatipova bola veľká časť salafistickej občianskej aktivity vytlačená do podzemia. Príkladom je členka skupiny obhajujúcej ľudské práva, Zarema Bagavutdinova, ktorá bola odsúdená na päť rokov za údajné podporovanie jednotlivcov v zapájaní sa do insurgencie. Predchádzal tomu politicky motivovaný a nespravodlivý súdny proces.¹⁰⁴ Abdulatipov tiež podporil vytvorenie milícií na boj proti extrémizmu. V niektorých prípadoch sú tvorené sufistami a podieľajú sa na násilnostiach medzi konfesiami.¹⁰⁵

Dagestanskí novinári sú taktiež obeťami početných útokov. Jedným z najznámejších prípadov bola vražda zástupcu redaktora nezávislého týždenníka Novoje delo, Achmednabiho Achmednabijeva, z júla 2013. Achmednabijev informoval o mimosúdnych únosoch miestnymi bezpečnostnými silami či porušovaní ľudských

⁹⁹ „Ministerskije zapiski“, Černovik (25. 03. 2016), <http://chernovik.net/content/politika/ministerskie-zapiski> (stiahnuté 10. 04. 2017).

¹⁰⁰ „Eksperty svjazali obostrenije konflikta v Južnom Dagestane s davlenijem na salafitov“, Kavkazskij Uzel (18. 02. 2016), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/277724/> (stiahnuté 10. 04. 2017).

¹⁰¹ Majrbek Vačagajev, „Dagestani Authorities Create ‘Control and Prophylactic Lists’ for Suspected Salafists“.

¹⁰² „Eksperty zajavili ob obostrenii situacii v Dagestane v svjazi s akcijami dal'nobojščikov i konfliktami vokrug mečetej salafitov“, Kavkazskij Uzel (28. 11. 2015), <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/273313/> (stiahnuté 26. 01. 2017).

¹⁰³ Majrbek Vačagajev, „Is Sufi Islam Losing Its Dominant Role in Dagestan?“, *Eurasia Daily Monitor* 12, č. 217 (04. 12. 2015), <https://jamestown.org/program/is-sufi-islam-losing-its-dominant-role-in-dagestan-2/> (stiahnuté 15. 04. 2017).

¹⁰⁴ „Human Rights Violations in Russia’s North Caucasus“, Human Rights Watch (28. 01. 2016), <https://www.hrw.org/news/2016/01/28/human-rights-violations-russias-north-caucasus> (stiahnuté 13. 04. 2017).

¹⁰⁵ „General Security Situation and Events in Dagestan“, ACCORD - Austrian Centre for Country of Origin and Asylum Research and Documentation: ecoinet (posledná aktualizácia 14. 04. 2017), <https://www.ecoi.net/news/190001::russian-federation/120.general-security-situation-and-events-in-dagestan.htm> (stiahnuté 17. 04. 2017).

práv počas protiteroristických operácií.¹⁰⁶ V roku 2013 bol v *The Moscow Times* uverejnený článok, v ktorom stálo, že Dagestan je najnebezpečnejšou časťou Ruska pre prácu novinárov.¹⁰⁷

3.2 Insurgencia

Rapidný nárast povstaleckej aktivity v Dagestane sa datuje približne od roku 2004, keď vznikol Džamát Šariát (v súčasnosti Vilajat Dagestan). Avšak do začiatku roku 2015, ako sa veľká časť povstalcov pridala k ISIS, frekvencia teroristických útokov v Rusku klesla v porovnaní s predošlými rokmi. Postupný pokles bol taktiež výsledkom zosilnených protiteroristických operácií (KTO).¹⁰⁸ Súčasne má však Dagestan stále ďaleko od pokojnej oblasti a naďalej vykazuje takmer dennodenné násilie spojené s insurgenciou.¹⁰⁹

Na začiatku roku 2017 bola objavená bunka ISIS v Chasavjurt, čo dokazuje, že insurgencia je opäť na vzostupe. V samotnom januári došlo v Dagestane až k piatim KTO, pričom niekoľko z nich bolo namierených na boj proti Chasavjurtskej skupine.¹¹⁰ V januári boli zabití dvaja militanti počas KTO v Kizljarskom okrese, v marci bol tento režim zavedený v meste Chasavjurt, v Chasavjurtskom okrese a v samostatných oblastiach.¹¹¹

Primárny cieľ ruských tajných služieb v súčasnosti sa zdá byť umožnenie údajným džihádistom opustiť v relatívne vysokom počte hranice Ruska, aby sa nezapojili do prebiehajúcej insurgencie na Severnom Kaukaze. Vzhľadom na extrémne vysoké úmrtia v boji v Sýrii, nasadenie povstalcov v bojovej zóne by pomohlo značne zredukovať ich počet.¹¹² Podľa slov Achmeta Jarlykapova, člena Ruskej akadémie vied,

¹⁰⁶ Jones, „From Moscow to Makhachkala: The people in between, 68–69.

¹⁰⁷ „Dagestani Journalist Gunned Down“, *The Moscow Times* (09. 07. 2013), <https://themoscowtimes.com/news/dagestani-journalist-gunned-down-25650> (stiahnuté 10. 10. 2015).

¹⁰⁸ Joshua Sinai, „The Terrorist Threats Against Russia and its Counterterrorism Response Measures“, *Connections : The Quarterly Journal* 14, č. 4 (2015): 98, <https://search.proquest.com/docview/1776596549?accountid=15618> (stiahnuté 19. 03. 2017).

¹⁰⁹ Majrbek Vačagajev, „Insurgent Violence in Dagestan Lower Than in Previous Years, but Still Frequent“, *North Caucasus Weekly* 17, č. 10 (12. 05. 2016), <https://jamestown.org/program/insurgent-violence-in-dagestan-lower-than-in-previous-years-but-still-frequent/> (stiahnuté 11. 04. 2017).

¹¹⁰ Neil Hauer, „The ‘Khasavyurt Group’: A New Watershed of Islamic State Activity in Dagestan“, *Terrorism Monitor* 15, č. 3 (10. 02. 2017), <https://jamestown.org/program/khasavyurt-group-new-watershed-islamic-state-activity-dagestan/> (stiahnuté 11. 04. 2017).

¹¹¹ „Counter-terrorism operation regime introduced in Russia’s Dagestan“, *Russia Beyond the Headlines* (19. 03. 2017), http://rbth.com/news/2017/03/19/counter-terrorism-operation-regime-introduced-in-russias-dagestan_722483 (stiahnuté 15. 04. 2017).

¹¹² Emil Aslan Souleimanov a Megan Ouellette. „The Participation of North Caucasian Jihadists in the Syrian Civil War and its Security Implications.“, *Middle East Review of International Affairs* 18, č. 4

do roku 2016 Dagestan poskytol približne 5000 bojovníkov pre ISIS.¹¹³ Avšak riešenie stavu prostredníctvom oddaľovania problémov namiesto systematického zbavovania sa ich aktivátorov, je výrazne neefektívny spôsob nakladania s nestabilnou bezpečnostnou situáciou v republike zo strany federálneho centra.

Keď v roku 2007 Doku Umarov vyhlásil Kaukazský emirát, rozdelil svoje sféry vplyvu do šiestich provincií (vilajat). Postupne sa Vilajat Dagestan stával najaktívnejšou časťou emirátu.¹¹⁴ Napriek tomu, že formálne sú miestne džamáty podriadené vedeniu emirátu, zachovávajú si autonómnosť v otázke vedenia, naberania, financovania a lokálnej podpory.¹¹⁵ Avšak od roku 2014 môžeme pozorovať nový trend, keďže stále viac a viac povstalcov prisahá vernosť Islamskému štátu.¹¹⁶

Od úmrtia Umarova v roku 2013 sa začali objavovať rozdielne názory o životaschopnosti tejto virtuálnej teokracie. Okrem toho niektorí experti začali veriť, že vnútorné nezhody ohľadom vzťahu k ISIS priniesli Vilajat Dagestan na pokraj absolútneho kolapsu.¹¹⁷ Malašenko dal však podnet, že schizma v emiráte môže v skutočnosti zhoršiť možnosti bezpečnostných služieb bojovať proti povstalcovi, keďže identita nepriateľa sa stáva stále viac nejasnou.¹¹⁸ V lete 2015 oficiálny hovorca ISIS, Abu Mohammad al-Adnani, oznámil sformovanie samostatnej vetvy na Severnom Kaukaze.¹¹⁹ Kremľ vehementne popiera zodpovednosť ISIS v mnohých teroristických útokoch na území, ako napríklad koncom decembra 2015 v Derbente. Ich verejné potvrdenie by mohlo vzbudiť všeobecný dojem, že vládne orgány zlyhávajú v poskytovaní ochrany svojim občanom.¹²⁰

3.2.1 Protipovstalecké operácie

Federálny zákon o potlačovaní terorizmu (Federal'nyj zakon „O protivodejstvii terrorizmu“), ktorý bol prijatý v roku 2006, tvorí súčasť ruského protiteroristického

(2015): 21–25, <https://search.proquest.com/docview/1670195245?accountid=15618> (stiahnuté 15. 03. 2017).

¹¹³ „Experts: 'repressive' kremlin policy pushes thousands to join IS.“, *Voice of America News / FIND* (15. 03. 2016), <https://search.proquest.com/docview/1773556981?accountid=15618> (stiahnuté 03. 04. 2017).

¹¹⁴ Halbach a Isajeva, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, 18–19.

¹¹⁵ Souleimanov, „A perfect umma? How ethnicity shapes the organization and operation of Dagestan's jihadist groups“, 8.

¹¹⁶ „Is this the end of the Caucasus Emirate?“, *openDemocracy* (29. 06. 2015), <https://www.opendemocracy.net/regis-gente/is-this-end-of-caucasus-emirate> (stiahnuté 17. 03. 2017).

¹¹⁷ Halbach a Isajeva, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, 18–19.

¹¹⁸ Andrew C. Kuchins, Matthew Malarkey a Sergej Markedonov, *The North Caucasus: Russia's volatile frontier* (Washington: CSIS, 2011), 11.

¹¹⁹ Alexej Malašenko, „Islamic State Menaces Dagestan“, *Carnegie Moscow Center* (21. 01. 2016), <http://carnegie.ru/commentary/?fa=62528> (stiahnuté 28. 03. 2017).

rámca. Provízie majú však vágne formulácie, čo im necháva otvorené dvere pre širokú a arbitrárnu interpretáciu.¹²¹ Podľa hodnotenia známeho dagestanského právnika približne len jedna desatina jednotlivcov obvinená z participácie v insurgentných skupinách má skutočné napojenie na insurgenziu.¹²²

Rozsah KTO nebol obmedzený ani územne, ani dĺžkou trvania. Bezpečnostné zložky získali otvorený prístup do obydli počas daných operácií a povolenie k obmedzeniu voľného pohybu osôb. Majú taktiež možnosť uskutočňovať náhodný dohľad nad komunikáciou. Tieto provízie platia nezávisle od toho, či zasiahnuté osoby sú formálne podozrivými.¹²³ KTO však možno doposiaľ hodnotiť ako značne neefektívny spôsob boja proti povstalcom.¹²⁴

Skupiny obhajujúce ľudské práva, ako napríklad „Human Rights Watch“ či „Memorial“ dokumentovali prípady, kedy orgány činné v trestnom konaní svojvoľne zadržali jednotlivca podozrivého z prepojenia na insurgenziu. Tieto orgány využívali nadmernú silu a držali zadržaného bez akéhokoľvek kontaktu s vonkajším svetom. O tejto praxi sa v regióne hovorí ako o „únose“.¹²⁵ Je zjavné, že daný zákon môže byť použitý ako zámienka na vyrovnávanie osobných účtov aj bez predošlého formálneho dôkazu o insurgentnej činnosti.

Význačným príkladom praktík KTO je prípad z dediny Vremennyj, kde v septembri 2014 bezpečnostné služby spustili rozsiahlu protipovstaleckú operáciu, následkom ktorej bola väčšina obyvateľov nútená dedinu opustiť.¹²⁶ Medzi nimi boli aj matky s chorými deťmi či starší ľudia. Bezpečnostné sily im neposkytli žiadnu dopravu na evakuáciu. Povolenie vrátiť sa do dediny obyvatelia získali až 26. novembra a

¹²⁰ Malašenko, „Islamic State Menaces Dagestan“.

¹²¹ „Invisible War: Russia’s Abusive Response to the Dagestan Insurgency“, Human Rights Watch (18. 06. 2015), <https://www.hrw.org/report/2015/06/18/invisible-war/russias-abusive-response-dagestan-insurgency> (stiahnuté 13. 04. 2017).

¹²² Huseyn Aliyev a Emil Aslan Souleimanov, „Evaluating the efficacy of indigenous forces in counterinsurgency: Lessons from Chechnya and Dagestan“, *Small Wars & Insurgencies* 27, č. 3 (2016): 406, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09592318.2016.1151658> (stiahnuté 23. 02. 2017).

¹²³ „Invisible War: Russia’s Abusive Response to the Dagestan Insurgency“.

¹²⁴ Aliyev a Souleimanov, „Evaluating the efficacy of indigenous forces in counterinsurgency: Lessons from Chechnya and Dagestan“, 403–404.

¹²⁵ „Human Rights Violations in Russia’s North Caucasus“, Human Rights Watch (28. 01. 2016), <https://www.hrw.org/news/2016/01/28/human-rights-violations-russias-north-caucasus> (stiahnuté 13. 04. 2017)., „Dagestan: Kizilyurt Resident Abducted“, Memorial (06. 08. 2012), <http://old.memo.ru/d/124362.html> (stiahnuté 13. 04. 2017).

¹²⁶ „Russia Is Waging an Invisible War in Dagestan“, *The Moscow Times* (28. 01. 2015), <http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/russia-is-waging-an-invisible-war-in-dagestan/515054.html> (stiahnuté 14. 03. 2016).

niektorí zistili, že už viac nemali domov.¹²⁷ Dedina bola zničená spôsobom, ktorým môže byť zničená len vojnová zóna. Všetka infraštruktúra bola odrovnaná. Od začiatku tejto operácie vláda neurobila nič, aby pomohla zlepšiť situáciu v dedine.¹²⁸

3.3 Islam ako politický faktor

Abdulatipov sa počas zasadania Bezpečnostnej rady Dagestanu v roku 2013 vyjadril nasledovne: „Napriek viere, že náboženstvo je ústavne oddelené od štátu, nemôžeme oddeliť veriacich od neveriacich, pretože obe skupiny sú občanmi jednej krajiny.“¹²⁹ Týmto výrokom implicitne formuloval náhľad, že samotný štát nie je oddelený od veriacich. Ak budeme súhlasiť s týmto prístupom, je zrejmé, že islam je politickým faktorom, preto môže byť využitý na vyjadrenie rôznych politických ideí a mobilizovať ľudí pre akúkoľvek akciu, vrátane tej najradikálnejšej.¹³⁰

Počas perestrojky a následného obdobia etnického obrodovania dochádzalo k intenzívnemu procesu fúzie medzi sufistickými bratstvami a etnickými klanmi. Bratstvá sa prestali zameriavať striktne len na náboženský život, ale začali zohrávať stále viditeľnejšiu rolu v ekonomických a politických procesoch.¹³¹ Politickému životu začala dominovať predovšetkým DUMD, ktorej vedenie si postupne monopolizovali Avari.¹³²

Existuje široko zdieľaný názor, že lídri DUMD radi príjmu peniaze z akéhokoľvek zdroja. Príkladom je dar vo výške 100 miliónov rubľov od lídra organizovanej kriminálnej skupiny známej ako „Kaspijskaja mafija“ na konštrukciu novej budovy DUMD. Ďalšími príkladmi sú rôzne finančné machinácie, vrátane manipulovania ceny zahraničných víz v otázke islamskej púti do Mekky.¹³³ Aj takéto praktiky môžu byť dôvodom pre stále väčšiu atraktivitu salafistického hnutia v očiach mladých ľudí.

Ďalším problémom je islamizácia politického spektra. Vedenie DUMD plánovalo použiť politickú stranu „Narod Protiv Korupciji“ ako svoj volebný

¹²⁷ „Invisible War: Russia’s Abusive Response to the Dagestan Insurgency“.

¹²⁸ „Russia Is Waging an Invisible War in Dagestan“.

¹²⁹ „Ramazan Abdulatipov: «Grazhdanskoje soznaniye imejet bazovoje značeniye dlja razvitiya gosudarstva»“, Glava Respubliki Dagestan (12. 06. 2013), <http://glava.e-dag.ru/novosti/v-centre-vnimaniya/ramazan-abdulatipov-grazhdanskoe-soznanie-imeet-bazovoe-znachenie-dlya-razvitiya-gosudarstva> (stiahnuté 03. 04. 2017).

¹³⁰ Alexej Malašenko, „Islam in Russia: Changes in the Kremlin’s Rhetoric“, Russia in Global Affairs (23. 09. 2014), <http://eng.globalaffairs.ru/number/Islam-in-Russia-17002> (stiahnuté 07. 04. 2017).

¹³¹ Jemelianova a Pilkington, *Islam in Post-Soviet Russia: Public and private faces*, 135.

¹³² Ibragimov a Matsuzato, „Islamic Politics at the Sub-regional Level in Dagestan: Tariqa Brotherhoods, Ethnicities, Localism and the Spiritual Board“, 754.

¹³³ Jemelianova a Pilkington, *Islam in Post-Soviet Russia: Public and private faces*, 139.

prostriedok v minuloročných parlamentných voľbách. Predstava dominancie islamských strán v dagestanskej politike znepokojuje ako Kremľ, tak aj regionálne orgány. Vzhľadom na politický monopol strany „Jednotné Rusko“, by objavenie novej obľúbenej politickej sily nebolo pre Kremľ želaným krokom. Okrem toho činnosť de facto islamskej politickej strany v Dagestane by mohlo zvýšiť obavy Moskvy ohľadom potenciálnej snahy republiky odtrhnúť sa od zvyšku federácie.¹³⁴

Niektorí miestni experti dokonca odhadovali, že by strana mohla potenciálne vyhrať polovicu kresiel v regionálnom parlamente. Analytici z Jamestown Foundation predikovali možnosť určitej formy oficiálne schválenej kohabitácie medzi svetskými a náboženskými autoritami.¹³⁵ Avšak v júli 2016 členovia strany vydali prehlásenie o neúčasti vo voľbách, čo bolo podľa ich slov dôsledok administratívneho tlaku orgánov.¹³⁶

Na základe výsledkov neoficiálneho volebného prieskumu nezávislého týždenníka „Černovik“ z roku 2015, mufti Achmad-chadži Abdulajev získal najväčší počet hlasov zo širokého spektra verejných činiteľov v republike, vrátane samotného prezidenta. Je to dôkaz toho, že nálady v spoločnosti majú sklony k religiozite a spájajú s ňou ako ideológiu republiky, tak aj vývoj. Ak tieto výsledky reflektujú skutočné náhľady obyvateľstva, znamená to, že dagestanská vláda si nemôže dovoliť ignorovať názory moslimskej populácie.¹³⁷ Ako sa región stáva viac islamizovaným, vzniká obava, že miestne spoločnosti budú stále viac odolávať pokusom o modernizáciu a reformy.¹³⁸

Islamská politika v Dagestane prechádza ambivalentným procesom. Na jednej strane zlá socioekonomická situácia spôsobila, že niektorí salafisti sa stali ešte násilnejšími. Na druhej strane bohaté možnosti transnacionálnych náboženských kontaktov demontovali bipolárnu konšteláciu v islamskej politike. Dagestanci tak začali vnímať, že islam v Dagestane, ktorý považovali za tradičný a „najčistejší na svete“, nebol ničím viac ako historickým konštruktom, ako to platí pre akýkoľvek lokálny islam na svete. Sekulárne orgány či DUMD nemajú inú možnosť len vyrovnáť sa s touto

¹³⁴ Valerij Dzucati, „Muslim Involvement in Dagestan's Politics May Change the Republic“, *Eurasia Daily Monitor* 13, č. 95 (16. 05. 2016), <https://jamestown.org/program/muslim-involvement-in-dagestans-politics-may-change-the-republic-2/> (stiahnuté 03. 04. 2017).

¹³⁵ Dzucati, „Muslim Involvement in Dagestan's Politics May Change the Republic“.

¹³⁶ „Partija "Narod protiv korrupcii" otkazalas' učastvovat' v vyborach parlamenta Dagestana“, *Kavkazskij Uzel* (21. 07. 2016), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/286172/> (stiahnuté 03. 04. 2017).

¹³⁷ „Narodnyj prezident RD. Versija 4.0“, Černovik (15. 05. 2015), <http://chernovik.net/content/politika/narodnyy-prezident-rd-versiya-40-3> (stiahnuté 06. 04. 2017).

¹³⁸ Kuchins, Malarkey a Markedonov, *The North Caucasus: Russia's volatile frontier*, 8.

novou situáciou, v ktorej označenie salafistov za teroristov stratilo svoju presvedčivú moc. Ibragimov a Matsuzato zároveň argumentujú, že si v tejto de-polarizácii politickí aktéri prisvojujú hlavný naratív o „vojne proti teroru“, ktorý je následne importovaný do miestnych politík. Násilie je tak kontextualizované v dagestanskej politike.¹³⁹

Islam sa stáva zásadným faktorom formujúcim procesy odohrávajúce sa v Dagestane. Napriek tomu, že v spoločnosti stále rezonuje podstatné stotožňovanie sa s Ruskom, vzrastajúca islamská sebaidentifikácia predstavuje značné bezpečnostné riziko. Ak federálne centrum v spolupráci s regionálnou vládou nevypracujú stratégiu rozvoja republiky, socioekonomické ukazovatele budú naďalej vykazovať alarmujúce výsledky. V kombinácii s politickou nestabilitou, arbitrárnym zaobchádzaním s veriacimi pod zámienkou boja proti terorizmu a nejednotnosťou sufistických bratstiev, sa bude radikálna ideológia šíriť ešte rýchlejšie. Umožňovanie odchodu početných skupín povstalcov do zahraničia problémy nerieši, len ich oddiaľuje. Je preto zámerom vlády snažiť sa o rozvoj tejto nestálej republiky, keďže islam pomaly penetruje do rôznych štruktúr spoločnosti, vrátane tej politickej. Bez dosiahnutých výsledkov tak môže jeho mobilizačný potenciál narastať geometrickým radom.

4. Socioekonomická sféra republiky

4.1 Ekonomické indikátory a modernizácia v tradičnej spoločnosti

Prieskumy verejnej mienky poukazujú, že obyvatelia považujú ekonomické problémy za najnaliehavejšie. V prieskume z roku 2013 vymenovalo 61 % respondentov sociálne a ekonomické problémy ako hlavný problém v republike. Eskaláciu násilia spájali predovšetkým s nezamestnanosťou mladých ľudí či korupciou (71 %).¹⁴⁰

V oblasti zlepšenia ekonomických ukazovateľov zaznamenal Abdulatipov určité úspechy. Tempo rastu priemyselnej výroby za rok 2016 dosahovalo 36,3 % (najlepší výsledok v rámci SKFO) a v oblasti poľnohospodárskej výroby 4,7 %.¹⁴¹ Halbach

¹³⁹ Ibragimov a Matsuzato, „Contextualized violence: politics and terror in Dagestan“, 287–302.

¹⁴⁰ Halbach a Isajeva, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, 22.

¹⁴¹ „Ramazan Abdulatipov: «Pozitivnaja dinamika razvitiya – eto rezul'tat sovmestnoj dejatel'nosti Pravitel'stva Dagestana i territorial'nych organov federal'nych struktur»“, Glava Respubliki Dagestan (29. 03. 2017), <http://president.e-dag.ru/novosti/v-centre-vnimaniya/ramazan-abdulatipov-positivnaya-dinamika-razvitiya-eto-rezultat-sovmestnoj-deyatelnosti-pravitelstva-dagestana-i-territorialnykh-organov-federalnykh-struktur> (stiahnuté 05. 04. 2017).

a Isajeva však tvrdia, že tieto dosiahnutia sú menej úspechom domáceho ekonomického rastu ako výsledkom masívnych investícií z centra.¹⁴² Podľa oficiálnych štatistík za rok 2015 bol Dagestan na 74. mieste vo výške regionálneho hrubého domáceho produktu na obyvateľa v rámci Ruska.¹⁴³ V súčasnosti je 35 % populácie ekonomicky neaktívnych, napriek tomu, že oficiálne zdroje uvádzajú 12%-nú nezamestnanosť. Tá je najvyššia u mladej populácie a horalov žijúcich v izolovaných horských častiach, čím sa stávajú najzraniteľnejším segmentom spoločnosti.¹⁴⁴

Rozsiahla korupcia predstavuje ďalší závažný problém. Jedinec musí zaplatiť vyše pol milióna dolárov, ak chce byť vymenovaný za ministra vlády. Neschopnosť federálnych a miestnych orgánov efektívne jej čeliť len utvrdzuje všeobecne rozšírené presvedčenie, že hlavným cieľom Moskvy je zachovanie lojality miestnych elít a posilnenie klanových väzieb. Mnoho Dagestancov sa preto obracia k salafizmu ako k určitej alternatívnej forme „dobrého vládnutia“ či k povstaleckým aktivitám.¹⁴⁵

Pretrvávajúcu korupciu v republike kritizuje stále viac občanov, čoho príkladom je aj protikorupčný zjazd v Machačkale z marca 2017, ktorý mal charakter všeobecného protestu voči situácii v republike. Na tomto zhromaždení bolo zatknutých viac ako 100 ľudí. Novinár Milrad Fatullajev je presvedčený, že republika nemá záujem o zvýšenie občianskej aktivizácie populácie, a tak je obyvateľstvo nútené formovať občiansku aktivitu na základe disentu. Akákoľvek občianska aktivita anuluje politický rast človeka.¹⁴⁶

Ďalším problémom je nerovnomerná distribúcia bohatstva v spoločnosti. Dagestan patrí medzi tri najnerovnejšie časti Ruska v rozdieloch medzi bohatými a chudobnými.¹⁴⁷ Kisriev odhaduje, že približne 200 rozšírených rodín vlastní obrovský kapitál a diktuje politiku v republike.¹⁴⁸ Keďže existuje pozitívna korelácia medzi veľkosťou nerovnej distribúcie bohatstva v spoločnosti a mierou náchylnosti k politickej nestabilite, dagestanské orgány by sa tomuto problému mali intenzívne venovať.

¹⁴² Halbach a Isajeva, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, 21.

¹⁴³ „Nacional'nyje sčeta“, Federal'naja služba gosudarstvennoj statistiki http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/accounts/# (stiahnuté 15. 03. 2017).

¹⁴⁴ Ratelle a Souleimanov, „Retaliation in Rebellion The Missing Link to Explaining Insurgent Violence in Dagestan“, 6.

¹⁴⁵ *Ibid.*, 6–7.

¹⁴⁶ „Antikorupcionnyje mitingi pokazali rost protestnoj aktivnosti na Juge Rossii“, *Kavkazskij Uzel* (28. 03. 2017), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/299915/> (stiahnuté 09. 04. 2017).

¹⁴⁷ „Issledovanije različij zarplat v regionach Rossii“, *RIA REJTING* (23. 10. 2013), http://riarating.ru/regions_study/20131029/610592758.html (stiahnuté 25. 03. 2017).

¹⁴⁸ Kisriev, „Dagestan: Factors of Conflict and Stability“.

Ruský ekonóm Denis Sokolov tvrdí, že v Machačkale či v iných rastúcich mestách koexistujú vedľa seba dva rôzne kapitalizmy. Islamské mestské hospodárstvo je v podstate v konfrontácii s ekonomikou bankárov a generálov. Prvý kapitalizmus žije na hospodárskej súťaži a produkcii, druhý kapitalizmus žije z príjmov z ropy a prerozdelenia vládnych prostriedkov bez produkovania akýchkoľvek hodnôt. Zachovanie hospodárskej zvrchovanosti si vyžaduje odstránenie kapitalizmu generálov prostredníctvom akejsi buržoáznej revolúcie.¹⁴⁹

Jamestown Foundation doplnil Sokolovu analýzu o predpoveď možnosti narastania súťaže medzi dvoma kapitalizmami, keďže ceny ropy klesajú a schopnosť Moskvy financovať „generálov a bankárov“ v regióne sa znižuje. Je pravdepodobné, že sa moslimská kapitalistická trieda stane novou dominantnou politickou triedou (nielen) v Dagestane, ak ekonomická kríza zasiahne Rusko dostatočne silno, aby spôsobila významné politické zmeny.¹⁵⁰

Napriek tomu, že Dagestan tvorí takmer 1/3 populácie SKFO, bolo stanovené, že za rok 2016 získa len 1,4 miliardy rubľov, čo je len o niečo viac ako 1/10 z celkovej sumy. Abdulatipov opakovane kritizoval malú čiastku peňažných zdrojov plynúcu do krajiny.¹⁵¹ Avšak stratégia naplňania rozpočtu prostredníctvom federálnych fondov rieši problém stabilizácie sociálnej situácie, nie problémy modernizácie krajiny. Abdulatipov sa opakovane sťažoval, že Dagestan bol dotovaný, ale nie rozvíjaný, pričom nie je možné nájsť jedinú inštitúciu pracujúcu na rozvoji republiky.¹⁵² Okrem toho v roku 2014 poukázal na skutočnosť, že Dagestan musí importovať 85 % svojej spotreby zemného plynu, napriek tomu, že má svoje vlastné zásoby vo výške 800 miliárd m³. Podľa neho Moskva nemá záujem o znižovanie finančnej závislosti severokaukazských republík na centre.¹⁵³

Ekonómka Olga Vendina poukazuje na problém, že v dagestanskom kontexte je neúčinné riešiť socioekonomickú situáciu prostredníctvom modernizácie. Tá rozvíja diskusiu z roviny konfrontácie medzi „tradičným“ a „moderným“ na rovinu národnej

¹⁴⁹ Denis Sokolov, „Islam protiv global'nogo rynka?“, Kavpolit (07. 11. 2014), http://kavpolit.com/articles/islam_protiv_globalnogo_rynka-11073/ (stiahnuté 08. 04. 2017).

¹⁵⁰ Valerij Dzucati, „Government's Inability to Resolve Dagestan's Problems Gives Rise to Muslim Capitalist Class“, *North Caucasus Weekly* 15, č. 22 (19. 11. 2014), <https://jamestown.org/program/governments-inability-to-resolve-dagestans-problems-gives-rise-to-muslim-capitalist-class/> (stiahnuté 08. 04. 2017).

¹⁵¹ „RUSSIA: Violence Threatens Stability Plan for Dagestan“.

¹⁵² Jaroslav Kolesnikov, „Problems of Modernizing the Peripheral Economy of the South Caucasus“, *Studies on Russian Economic Development* 25, č. 4 (2014): 390, <https://search.proquest.com> (stiahnuté 15. 03. 2017).

¹⁵³ Halbach a Isjaeva, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, 21.

bezpečnosti, zachovania integrity a ovládateľnosti krajiny. Práve preto zavádzanie politických nástrojov socioekonomického rozvicia (vytváranie pracovných miest, vzdelávanie, investície) v oblastiach ako je Dagestan, je nedostatočné. Je nevyhnutné zapojenie prostriedkov kultúry, odvolávania sa k hodnotám, k tomu, v čom sa zhodujú pozície rôznych skupín, pretínajú sa princípy organizácie spoločnosti na religiózných aj svetských zásadách, spájajú sa tradícia a túžba po budúcnosti. Potom aj vyhliadky na dosiahnutie modernizačných cieľov budú realistickejšie.¹⁵⁴

4.2 Pozemkové vzťahy

V dôsledku sovietskeho odkazu regulácie pôdy a veľkého počtu národností, ktoré si nad ňou nárokuje etnické práva, predstavujú pozemkové vzťahy ďalší problematický prvok v sociálnom živote republiky. Existuje pokračujúci spor medzi etnickými skupinami, ktoré tradične prebývali v nížinách, a horalmi, ktorí sa presťahovali z hôr do nížin v snahe nájsť nové možnosti.¹⁵⁵ Abdulagatov dokonca tvrdí, že hlavným problémom Dagestanu nie sú militanti, ale pôda.¹⁵⁶

Abdulatipov hneď v prvé dni vymenovania do funkcie hovoril o tom, že „zem potrebuje mať svojho hospodára“, a preto je potrebné uskutočniť pozemkovú reformu.¹⁵⁷ Podstatou tejto reformy sa stala privatizácia a jej realizácia mala byť ukončená do roku 2018.¹⁵⁸ Riaditeľ Centra islamských štúdií Severného Kaukazu, Ruslan Gerejev, zdôraznil, že za taký krátky čas je nemožné urovnať pozemkové vzťahy s prihliadnutím na požiadavky širokého spektra národností. Avšak objavila sa aj predikcia, že sa táto iniciatíva môže stretnúť s podporou verejnosti, čím sa stane konsolidujúcim faktorom.¹⁵⁹ Validite tejto tézy však odporuje prijatie rezolúcie s požiadavkou ukončenia pozemkovej reformy z konca roku 2015. Podľa oponentov vidí Abdulatipov riešenie problematiky len v „technickej rovine“, napriek tomu, že je

¹⁵⁴ Olga Vendina, „Dagestan: tradicija kak uslovije modernizacii“, *Nauka. Innovacii. Technologii*, č. 3 (2016): 161–162, http://www.cascade-caucasus.eu/en_GB/category/caucasus/north-caucasus/dagestan (stiahnuté 19. 04. 2017).

¹⁵⁵ Valerij Dzucati, „Land Reform in Dagestan Promises to Be a Rough Ride“, *Eurasia Daily Monitor* 12, č. 70 (15. 04. 2015), <https://jamestown.org/program/land-reform-in-dagestan-promises-to-be-a-rough-ride-2/> (stiahnuté 22. 03. 2017).

¹⁵⁶ Achmet Aminovič Jarlykapov, „Dagestan: Stable Instability“, *Safeworld* (2012): 6, <http://www.saferworld.org.uk/downloads/PPP%20-%20North%20Caucasus%20-%20Dagestan%20EN.pdf> (stiahnuté 27. 03. 2017).

¹⁵⁷ „Ramazan Abdulatipov: «Pozitivnaja dinamika razvitiija – eto rezul'tat sovместnoj deyatel'nosti Pravitel'stva Dagestana i territorial'nych organov federal'nych struktur»“.

¹⁵⁸ Dzucati, „Land Reform in Dagestan Promises to Be a Rough Ride“.

¹⁵⁹ „Ramazan Abdulatipov i večnyj vopros“, *Kavpolit* (03. 04. 2015), http://kavpolit.com/articles/ramazan_abdulatipov_i_vechnyj_vopros-15572/ (stiahnuté 25. 03. 2017).

spojené s dvoma výbušnými oblasťami, a to medzietnickými vzťahmi a islamskými normami.¹⁶⁰

Etnická diverzita pravdepodobne nie je prekážkou pozemkovej reformy sama o sebe. Avšak kvôli neefektívnym štátnym inštitúciám je vzájomná nedôvera medzi etnickými skupinami vysoká a pravdepodobne sa určitým spôsobom prejaví počas zavádzania reformy.¹⁶¹ Staré problémy vedú k silnejšiemu zdôrazneniu etnického aspektu a väzieb medzi „pozemkom a krvou“, čoho príkladom je aj vyhlásenie poľnohospodárov z Nogajského okresu o tom, že ich hlavným problémom je pôda a bez nej sa „rozpučia“.¹⁶² Podľa ekonómky Iriny Starodubovskej absencia súkromného vlastníctva napomáha vytváraniu socioekonomických tenzií, ako demonštrovala na príklade obdobia potôp, keď si obyvatelia nesmeli nárokovať právo na kompenzáciu škôd kvôli skutočnosti, že nemali zaregistrované vlastníctvo pôdy.¹⁶³

Konstantin Kazenin, ruský politický ekonóm, poukazuje na návrat tradičných noriem regulovania pozemkových vzťahov ako reakciu na neefektívnosť štátnej regulácie.¹⁶⁴ Dochádza k stále frekventovanejšej snahe riešiť danú problematiku prostredníctvom inklinovania k islamskému či zvykovému právu a obchádzania republikovej legislatívy. Preto by Moskva mala zvýšiť účinnosť štátnej regulácie a bojovať proti korupcii v rámci súdnictva v snahe ľahšej implementácie pozemkových reforiem.¹⁶⁵ Vláda oficiálne neuznáva rozhodnutia islamských súdov za legitímne. Avšak takýchto rozhodnutí je v súčasnosti stále viac a môžu explodovať, ak ich vláda začne aktívne spochybňovať.

Podľa Kazenina by malo dôjsť k privatizácii poľnohospodárskej pôdy, zrušeniu moratória na obchodovanie s touto pôdou a zmene existujúceho delenia pôdy z hľadiska jurisdikcie (federálne, regionálne a obecné pozemky). Avšak uskutočnenie daných krokov v súčasnej situácii prináša možnosť vytvorenia sociálnych a politických rizík. Jedným z najvýznamnejších nevyriešených sporov ohľadom mestskej hranice je

¹⁶⁰ „Učastniki schoda kumyjskogo naroda potrebovali ne dopustit' peredela zemel' v Dagestane“, Kavkazskij Uzel (06. 11. 2015), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/272000/> (stiahnuté 25. 03. 2017).

¹⁶¹ Dzucati, „Land Reform in Dagestan Promises to Be a Rough Ride“.

¹⁶² Jarlykapov, „Dagestan: Stable Instability“, 7.

¹⁶³ Irina Starodubovskaja, „A Cure for Fear: What Kind of Policy Can Ease the Conflict in the North Caucasus of Russia“, *Economic Policy*, č. 2 (2013): 21–22, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2353349 (stiahnuté 06. 04. 2017).

¹⁶⁴ Konstantin Kazenin, „Regulirovanije zemel'nych otnošenij v Dagestane: social'no-ekonomičeskije korni «tradicionalizacii»“, *Ekonomičeskaja politika* 10, č. 3 (2015): 130–131, <http://ecpolicy.ru/archiv/2015/3> (stiahnuté 20. 03. 2017).

konflikt o 8000 hektárov pôdy severne od Machačkaly a o 18 000 hektárov pôdy blízko hranice s Čečenskom. Ak privatizácia pôdy začne pred vyriešením týchto administratívnych reforiem, existuje vysoké riziko konfliktu. Ďalším problémom je status vzdialenejších pasienkov s celkovou rozlohou 1,5 milióna hektárov. Viac ako 80 % týchto pasienkov je umiestnených v nížinnej oblasti, kde ich však vláda prenajíma podnikom prináležiacim horským okresom.¹⁶⁶

Zvažujú sa dve možnosti v otázke návrhu pozemkovej reformy. Buď budú vzdialené pastviny spadať pod jurisdikciu nížinných mestských obvodov, na ktorých území sa nachádzajú, alebo budú spadať pod jurisdikciu horských obvodov, ktorým podnikom v súčasnosti prenajímajú pôdu. Prvý variant so sebou prináša zmenu etnických pomerov a prerozdelenie kresiel v parlamente, a teda možnosť roznieť etnických konfliktov. Naopak druhý variant prispieva k nárastu tenzií v tom, že horské podniky by získali „trvalý nájomný status“ v nížinách, voči čomu obyvatelia nížin vehementne vystupujú počas protestných zhromaždení.¹⁶⁷

5. Rusko a Dagestan – jadro a periféria?

5.1 Federálne postoje ako nástroj formovania bezpečnostnej situácie

Z dagestanskej perspektívy hlavným problémom vo vzťahoch medzi Dagestanom a Ruskom je vytváranie diabolského obrazu Kaukazanov vo federálnych médiách. Podľa mnohých tvrdení bol Dagestan zobrazený ako oblasť hrozby, pričom význam a škála ozbrojených stretov v republike boli úmyselne prikrášené a zveličené.¹⁶⁸ Veľa obyvateľov Moskvy si myslí, že Dagestan je primitívny a nebezpečný.¹⁶⁹ Dagestanci vinia federálne orgány za rast nacionalizmu. Podľa nich federálne centrum nerozumie Dagestanu a ani tomu, že má v sebe národnostný komponent.¹⁷⁰

¹⁶⁵ „North Caucasus: The Challenges of Integration (IV): Economic and Social Imperatives“, *Crisis Group Europe Report*, č. 237 (2015): 18, <http://www.refworld.org/docid/559ccf554.html> (stiahnuté 28. 03. 2017).

¹⁶⁶ Konstantin Kazenin, „Zemel'naja reforma v Dagestane: social'no-političeskije riski“, *Ekonomičeskoje Razvitije Rossii* 22, č. 6 (2015): 88–89, <http://www.edrussia.ru/ru/arxiv/2015/237-06-2015> (stiahnuté 26. 02. 2017).

¹⁶⁷ Kazenin, „zemel'naja reforma v dagestane: social'no-političeskije riski“, 89.

¹⁶⁸ Jemelianova a Pilkington, *Islam in post-Soviet Russia: public and private*, 228.

¹⁶⁹ Chenciner, *Daghestan: tradition & survival*, 268.

¹⁷⁰ Jarlykapov, „Dagestan: Stable Instability“, 5.

Rusi majú o Kaukazanoch zaužívané povrchné stereotypy dané patetizovaným vnímaním exotickéj kaukazskej „symboliky“ (hory, krvná pomsta, adat) či v horšom prípade subjektívnym diskurzom o horalskej „krvilačnosti“ a brutalite.¹⁷¹ Kaukaz sa stal hlavným cieľom xenofóbnych nálad, čoho dôkazom sú aj početné kriminálne romány s miliónovou čitateľskou základňou, ako napríklad „Specnaz“ či „Oficery“, predstavujúce obyvateľov Kaukazu ako hlavných antagonistov.¹⁷² Okrem toho podľa prieskumu z roku 2010 až 73 % respondentov z radov etnicky ruskej populácie podporovalo oddelenie Dagestanu od Ruska.¹⁷³

Podľa Malašenka Kremľ ignoruje problém severokaukazského „civilizačného“, neseperatistického odsunu od Ruska a skutočnosť, že trend v rozvoji ruskej občianskej identity sa nemusí vždy zhodovať, a niekedy stojí dokonca v protiklade voči rozvoju náboženskej identity.¹⁷⁴ Avšak stále viac používaný pojem „vnútorné zahraničie“ je urážajúci pre obe strany: pre Moskvu, pretože obsahuje implicitné obvinenie z neschopnosti centra konsolidovať celú krajinu, ako aj pre väčšinu ľudí na Severnom Kaukaze, pretože to naznačuje, že sú „cudzincami“ a vydedencami v ich vlastnej krajine.¹⁷⁵ Dagestanskí migranti v iných častiach Ruska narážajú na nepríjemné a niekedy aj antagonistické postoje. Z núdze v týchto častiach vytvárajú dagestanské enklávy, čo predstavuje prekážku pre asimiláciu a obmedzuje ich splnutie do všeruského politického národu.¹⁷⁶

Fenomén ruského etnického šovinizmu získava makroekonomické odôvodnenia. Príkladom je zhromaždenie v Moskve z roku 2011, ktoré zorganizovalo hnutie Ruskej občianskej únie pod sloganom „Zastavme kŕmenie Kaukazu“. Účastníci protestovali voči dotovaniu Čečenska či Dagestanu zo strany federálnej vlády, prirovnávajú Severný Kaukaz k „nenásytnému krokodílovi, ktorý požaduje viac krvi a peňazí“.¹⁷⁷ Prieskum z roku 2015 taktiež poukázal, že väčšina obyvateľov považuje zdroje plynuce

¹⁷¹ Emil Aslan Souleimanov, „O fenoménu kavkazofobie a čečenofobie v ruskej spoločnosti“, *Mezinárodní politika*, č. 5 (apríl 2005): 36, <http://www.iir.cz/en/article/mezinarodni-politika-5-2005-prime-zahranicni-investice> (stiahnuté 02. 04. 2017).

¹⁷² Alexej Malašenko, „What the North Caucasus Means to Russia“, *Russia/NIS Center* (2011): 14, <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifricaucasianimpactmalashenkoengmai2011.pdf> (stiahnuté 20. 04. 2017).

¹⁷³ Malašenko, „What the North Caucasus Means to Russia“, 14.

¹⁷⁴ Malašenko, „Islam in Russia. Changes in the Kremlin's Rhetoric“.

¹⁷⁵ Malašenko, „The North Caucasus: Russia's internal abroad?“, 10.

¹⁷⁶ Jarlykapov, „Dagestan: Stable Instability“, 12.

¹⁷⁷ Sergej Markedonov, „The North Caucasus in Russia and Russia in the North Caucasus: State Approaches and Political Dynamics in the Turbulent Region“, in *Russia's Homegrown Insurgency: Jihad in the North Caucasus*, ed. Stephen J. Blank (Carlisle: Strategic Studies Institute, 2012), 100–101, ssi.armywarcollege.edu/pdffiles/pub1116.pdf (stiahnuté 23. 04. 2017).

na Krym efektívnejšie využívané ako tie na Severnom Kaukaze.¹⁷⁸ Problém by sa mohol stať vážnejším, keby sa ruskí politici snažili zneužiť tieto myšlienky. Podobnú rétoriku využíval Dmitrij Rogozin pred parlamentnými voľbami v roku 2011. Prehlásil, že „ruská otázka“ je hlavným problémom ruskej domácej politiky na Kaukaze a akcentoval potrebu zastaviť diskrimináciu etnických Rusov obyvateľmi Kaukazu. Obdobné prejavy praktikoval aj Putin.¹⁷⁹

V republike sa objavila aj kritická odozva na ruskú propagandistickú rétoriku v otázke Ukrajiny. Dagestanci sa stále viac pýtajú, prečo je ich vláda tak znepokojená ohľadom práv etnických Rusov v iných krajinách, zatiaľ čo práva vlastných občanov, predovšetkým ak nie sú etnickí Rusi, sú zvyčajne porušované.¹⁸⁰

5.1.1 Verejná mienka ako agens formovania vývoja

V januári 2014 prieskum Levada-Center preukazoval, že len 18 % Rusov považovalo situáciu na Kaukaze ako pozitívnu. Do marca sa však hodnota navýšila až na 41 %, pričom podiel tých, ktorí klasifikovali situáciu ako „napätú“, klesol na 43 % (zo 60 % v januári toho istého roku).¹⁸¹ Výsledky prieskumu teda demonštrujú skutočnosť, že ukrajinská kríza obrátila záujem verejnosti preč od udalostí na Kaukaze, čo môže v prípade nedostatočného venovania pozornosti problémom v regióne situáciu ešte zhoršiť.

Napriek tomu, že podobný prieskum z roku 2016 preukázal, že sa ruská populácia opäť začala stavať kritickejšie k situácii na Severnom Kaukaze (situáciu vnímalo ako napätú 51 % opýtaných), len 14 % respondentov predpokladalo, že sa situácia v priebehu ďalšieho obdobia zhorší. Dôležitým indikátorom je skutočnosť, že až 56 % účastníkov ankety sa domnievalo, že pomery v tejto oblasti zostanú rovnaké.¹⁸² Okrem toho rok 2017 priniesol absolútne najnižšie percento názorov v rámci Ruska (2 %), že situácia na Kaukaze sa rozhodne zostrí. V porovnaní s ostatnými rokmi môžeme

¹⁷⁸ „The Situation in the North Caucasus“, Levada-Center (13. 08. 2015), <http://www.levada.ru/en/2015/08/13/the-situation-in-the-north-caucasus/> (stiahnuté 03. 03. 2017).

¹⁷⁹ Markedonov, „The North Caucasus in Russia and Russia in the North Caucasus: State Approaches and Political Dynamics in the Turbulent Region“, 118.

¹⁸⁰ Valerij Dzucati, „Dagestanis Say Russian Government Ignores Their Rights While Voicing Concern Over Rights of Ukraine’s Ethnic Russians“, *Eurasia Daily Monitor* 11, č. 220 (11. 12. 2014), <https://jamestown.org/program/dagestanis-say-russian-government-ignores-their-rights-while-voicing-concern-over-rights-of-ukraines-ethnic-russians/> (stiahnuté 15. 04. 2017).

¹⁸¹ Halbach a Isajeva, *Dagestan: Russia’s Most Troublesome Republic*, 7.

¹⁸² „The Northern Caucasus“, Levada-Center (12. 07. 2016), <http://www.levada.ru/en/2016/07/12/the-northern-caucasus/> (stiahnuté 22. 03. 2017).

naopak sledovať badateľný nárast mienky, ktorá rozhodne odmietala negatívny scenár vývoja v tejto oblasti.¹⁸³

S tým súvisí možný problém spôsobený postojom obyvateľov, ktorý zakonzervuje túto časť federácie ako problematickú, ale nejakým spôsobom zvládnuteľnú zamrznutú zónu, ktorá je tak všeobecne vnímaná a akceptovaná, avšak je ponechávaná svojmu osudu bez aplikovania určitej stratégie s cieľom zlepšenia jej pomerov. Tento postoj môže viesť k zvýšeniu rozhorčenia v rámci samotnej dagestanskej spoločnosti, uvedomujúcej si pasivitu nielen vládnych orgánov, ale aj zvyšku ruskej populácie voči riešeniu jej problémov.

5.2 Scenáre vývoja v Dagestane

Sociálna a politická situácia spojená s narastajúcim tlakom v arabskom svete a v Moskve vytvorila určité predpoklady pre možnú sociálnu vzburu zahrňujúcu niekoľko divergentných politických síl. Podľa tohto scenáru by sa mohli extrémistické frakcie spojené so salafistickými hnutiami pokúsiť využiť masové protesty v snahe založiť islamský štát. To by následne mohlo viesť k egyptskému/sýrskemu typu scenára v Dagestane. Tomuto scenáru môže Rusko zamedziť iniciovaním ozajstných štrukturálnych reforiem¹⁸⁴

Podľa Malašenka však došlo k určitému zmierneniu chronickej nestability, pričom miestne boje s najvyššou pravdepodobnosťou nedokážu narušiť daný stav relatívneho pokoja. Avšak zdôrazňuje, že táto súčasná situácia by mohla byť rozrušená celkovým poklesom ruskej ekonomiky, škrtmi v rozpočtových dotáciách z centra, a samozrejme, vplyvom radikálneho islamu.¹⁸⁵ Okrem toho tvrdí, že moslimský populačný nárast v Rusku prinúti centrálnu vládu poskytnúť politickému systému v Dagestane viac slobody. Ak tak neučiní, bude čeliť narastajúcemu islamskému radikalizmu.¹⁸⁶

Podľa Souleimanova sa môžu výrazné protikaukazské až xenofóbne náhľady stať dynamickým faktorom etnopolitickej mobilizácie. Ak sú pocity intenzívneho ohrozenia a nenávisť voči nepriateľovi prítomné u početnej časti populácie, armáda

¹⁸³ „Expectations in 2017“, Levada-Center (09. 01. 2017),

<http://www.levada.ru/en/2017/01/09/expectations-in-2017/> (stiahnuté 22. 03. 2017).

¹⁸⁴ Ratelle, „The Insurgency in the North Caucasus: Putting Religious Claims into Context“, 8.

¹⁸⁵ Alexej Malašenko, „Downfall in Dagestan“, Carnegie Moscow Center (07. 09. 2015),

<http://carnegie.ru/commentary/?fa=61206> (stiahnuté 27. 03. 2017).

¹⁸⁶ Hall, „Dagestan’s Consociational Model? The Potential for Regional Consociationalism in Russia“, 5.

bude pravdepodobne ochotná bojovať, spoločnosť vojnu akceptuje a politické vedenie aspoň v tomto najvyššom stupni mobilizačného štádia získa verejné pochopenie pre „zavedenie poriadku“ nielen na bojovom poli.¹⁸⁷

Paul Goble, americký analytik zaoberajúci sa Ruskom, vo svojej stati tvrdí, že Dagestan čelí možnému riziku dezintegrácie ako v Juhoslávii. Dagestanský politik Musa Musajev sa vyjadril, že miestne elity už preorientovali svoje lojality z Machačkaly na Baku a Groznyj, keďže súčasné vedenie nie je schopné vyriešiť vnútorné konflikty v republike. Avšak Dagestanci sú vystrašení z ich asimilačných programov a rozhodne sa nechcú vzdať svojich národnostných identít. Väčšina národností v republike je taká malá, že dokonca ich lídri neveria, že by to mohli zvládnuť sami, preto radšej zastávajú myšlienku celistvosti Dagestanu. Ak by sa Dagestan rozpadol podľa juhoslovanského scenáru, takmer určite by to vyvolalo rozdelenie republík Karačajejsko-Čerkesko a Kabardsko-Balkarsko či výzvy pozdĺž hraníc ostatných republík v oblasti.¹⁸⁸ Keďže Moskva má výrazný záujem o zachovanie statusu quo v celej oblasti, ako aj svojej kontroly nad regiónom, realizácia daného scenáru vývoja nie je v blízkej dobe pravdepodobná. Okrem toho vláda v Machačkale ani väčšina národnostných skupín dezintegráciu Dagestanu nepodporuje, čo implikuje, že dané aspirácie majú len určité segmenty spoločnosti sledujúce svoje vlastné záujmy.

Ako násilie v Dagestane pokračuje, ešte viac Rusov sa pravdepodobne bude pýtať, či daná oblasť stojí za všetky straty na životoch či finančné škody. Táto celková destabilizačná situácia môže slúžiť ako obzvlášť mocný impulz pre novú vlnu protestov voči centrálnej vláde zo strany etnicky ruskej časti populácie, ktorej by vôbec neprekážalo odtrhnutie Dagestanu či celého severokaukazského regiónu od zvyšku federácie.¹⁸⁹ Malašenkova analýza situácie však slúži ako protiargument akýmkoľvek tvrdeniam o možnom odtrhnutí Dagestanu. Podľa jeho slov je takýto scenár nepravdepodobný, keďže dagestanská ekonomika je dotovaná federálnym rozpočtom a je tak kompletne závislá na Moskve. Okrem toho obrovská väčšina ľudí v oblasti je proti myšlienke odtrhnutia sa od Ruska, pričom postavenie Severného Kaukazu a teda aj

¹⁸⁷ Souleimanov, „O fenoménu kavkazofobie a čečeofobie v ruskej spoločnosti“, 39.

¹⁸⁸ Paul Goble, „Dagestan Risks Becoming a ‘Yugoslavia in the Caucasus’“, *North Caucasus Weekly* 16, č. 4 (24. 02. 2015), <https://jamestown.org/program/dagestan-risks-becoming-a-yugoslavia-in-the-caucasus/> (stiahnuté 23. 04. 2017).

¹⁸⁹ Paul Goble, „North Caucasus More Unstable and More Threatening to Moscow Now than a Year Ago“, *North Caucasus Weekly* 14, č. 1 (08. 01. 2013), <https://jamestown.org/program/north-caucasus-more-unstable-and-more-threatening-to-moscow-now-than-a-year-ago/> (stiahnuté 17. 04. 2017).

Dagestanu ako súčasť Ruska je úplne nespochybniteľné medzinárodným spoločenstvom.¹⁹⁰

Postoje etnickej ruskej časti federácie predstavujú významný prvok formujúci (nielen) bezpečnostnú situáciu v Dagestane. Neschopnosť či v častých prípadoch neochota pochopiť túto odlišnú kultúru generuje antagonizmus medzi dagestanskou a etnickou ruskou spoločnosťou, čo prispieva k ďalšej izolácii obyvateľov tejto nestabilnej republiky. Ruský šovinizmus je často pretavený do kritiky neustáleho finančného dotovania Kaukazu, čo môže mať za následok širokú vlnu protestov proti danému trendu na federálnej úrovni. Problémom je aj pomerne rozšírený postoj ruskej populácie v otázke podpory odtrhnutia Severného Kaukazu či Dagestanu od zvyšku federácie. Federálne centrum tak stojí pred ťažkou úlohou: na jednej strane sa musí naďalej snažiť o zachovanie statusu quo a plnej kontroly nad touto turbulentnou oblasťou, ktorú si zaistuje z veľkej časti aj vďaka jej ekonomickej závislosti na federálnom rozpočte. Na druhej strane musí reagovať na vzrastajúcu nespokojnosť etnických Rusov ohľadom finančných injekcií smerujúcich do Dagestanu v snahe predísť vypuknutiu spoločenskej krízy. Všetky tieto problémy, ale aj ďalšie impulzy, akými sú antikaukazská rétorika či hostilita voči Dagestancom, môžu vyvolať etnopolitickú mobilizáciu s negatívnymi následkami.

¹⁹⁰ Malašenko, „The North Caucasus: Russia’s internal abroad?“, 1–2.

Záver

V poslednom období sa pohľad ruskej, ale i celosvetovej verejnosti zameriaval predovšetkým na problémy týkajúce sa vzťahu Ruska k rôznym externým aktérom, a to obzvlášť k Ukrajine. Táto práca však predložila argumenty, že aj v samotnom Rusku sa objavujú značné tenzie, ktoré sú najaktívnejšie práve na území jeho „vnútorného zahraničia“. Dagestan sa stal centrom povstaleckých aktivít, ktoré spolu s napätou religióznou situáciou, neefektívnou politickou platformou a ekonomickou zaostalosťou z veľkej časti generovanou závislosťou na federálnom centre, vytvárajú z tejto republiky zásadné bezpečnostné riziko.

Na základe predložených skutočností a analýzy spoločenskej, politickej, religióznej a ekonomickej situácie je možné zodpovedať na výskumné otázky stanovené v úvode práce a preukázať validitu či neplatnosť hypotéz. V dagestanskej spoločnosti je možné sledovať určitú dichotómiu vo vzťahu medzi modernitou/modernizáciou a tradičnosťou. Na jednej strane sa objavuje stále väčší počet jednotlivcov, ktorí kritizujú absenciu modernizačných tendencií a nedostatok reforiem zameraných na progresívny prechod k modernizácii ekonomickeho rozvoja. Na druhej strane sa spoločnosť prejavuje v silne archaickom ráze, čo sa odráža predovšetkým v ctení si zvykového práva či tradícií ukotvených v islamskom práve. Táto dualita sa prejavuje aj v otázke implementácie pozemkovej reformy. Dokonca aj vládne orgány si uvedomujú, že v záujme efektívnosti využívania pôdy je potrebné pristúpiť k privatizácii. Pôda však v dagestanskom prostredí predstavuje tradičný symbol príslušnosti k danému miestu, pričom obyvatelia často akcentujú prepojenie medzi „pôdou a krvou“. Ich inklinácia k islamskému a zvykovému právu a z toho plynúca potenciálna snaha obchádzať sekulárne zákony štátu sa tak môžu stať destabilizačným faktorom v riešení danej problematiky. Ďalším problémom je výrazná miera prezencie sociálneho konzervativizmu v spoločnosti. Rola maskulinity, predstava muža ako symbolu statočnosti, cnosti a sily, ale aj percepčia osobnej cti ako neotrasiteľnej hodnoty v očiach spoločnosti, môže v určitých prípadoch viesť k nárastu násilia v republike. Stáva sa tak predovšetkým v prípadoch, keď sa daný jednotlivec stane obeťou útokov zo strany elít či „silovikov“. Krvné pomsty následne prispievajú k nekonečnému cyklu násilia a spoločnosť vo vysokej miere prispieva k zakonzervovaniu problémov v Dagestane.

V snahe bojovať proti islamskému radikalizmu a povstaleckým aktivitám pristupujú vládne a bezpečnostné zložky k represívnym, arbitrárnym opatreniam, ktoré sú z veľkej časti v rozpore s medzinárodným právom. Svojvoľné zadržovanie osôb, zamedzenie ich kontaktu s vonkajším svetom, mnohokrát spojené s mučením, prispievajú k väčšej radikalizácii spoločnosti a hľadaniu istôt v radikálnom islame. Prax protiteroristických operácií je spätá s ničením a uzavieraním celých vidieckych komunit či dokonca miest, pričom obeť majú minimálne vyhliadky na náhradu škôd.

Politické vedenie Ruska veľakrát demonštrovalo, že má v danej oblasti eminentné záujmy. Manifestovalo to postupnými zásahmi do politických štruktúr a celého systému v Dagestane, ktoré otriasli s už tak labilným politickým prostredím. Dagestan ako v mnohých aspektoch špecifikum v rámci zvyšných republík, mal vďaka svojmu unikátnemu národnostnému zloženiu voľnejšie ruky v spravovaní svojich vnútorných záležitostí. Až do roku 2006 bolo vedenie republiky zverené kolektívnemu orgánu. Z hľadiska demokratických hodnôt však išlo o určitú deformáciu princípov demokracie, keďže po celé obdobie nedošlo k výmene na poste predsedu Štátnej rady. Dagestanský typ konsocializmu však zabránil vypuknutiu etnických či iných konfliktov v pomerne zložitej ére postsovietskej tranzície. Napriek zaisteniu značnej stability v danom období začala v republike narastať miera korupcie, pričom prístup k moci pozitívne koreloval s nepotizmom a klanovými väzbami. Dagestanská spoločnosť sa rozdelila na elitársky segment sledujúci svoje vlastné záujmy a segment zvyšku populácie, ktorého životné podmienky sa zhoršovali na úkor ekonomického vzostupu úzkej skupiny kontrolujúcej mocenské pozície v republike. Práve táto skutočnosť sa pre mnohých obyvateľov stala impulzom pre riešenie ich situácie prostredníctvom radikálneho islamu. Bolo by teda chybné tvrdiť, že nestabilná situácia v Dagestane je plným dôsledkom opakovaných snáh o centralizáciu zo strany prezidenta Putina. Avšak jeho zásahy do politického vedenia nevedli k zlepšeniu pomerov, ale spôsobili, že novo dosadené elity sa stali absolútne závislými na Moskve a menej empatickými voči problémom, ktoré trápia spoločnosť v Dagestane. Došlo k prudkému nárastu sociálnych tenzií, ktoré sa prejavili v ešte silnejšej miere radikalizovania spoločnosti, a to najmä mladých ľudí, u ktorých sa aktivizuje pocit vykorenenia a strácajú ekonomickú motiváciu. Politický islam sa tak stáva významnou silou a prostriedkom mobilizácie mladých ľudí a ich vstupu do povstaleckých činností.

S daným problémom je spojené aj potvrdenie hypotézy, že konkrétne systémové problémy sú hlboko zakorenené už v samotných primárnych štruktúrach spoločnosti a

nie je možné vyriešiť ich obratom a bez konzultácie s politickým vedením a obyvateľmi republiky. Dagestanci si výrazne ctia tradície, ktoré sú vo veľkej miere reflektované v džamátovej štruktúre. Etnická rozmanitosť a s ňou spojené problémy regulovania spoločenských vzťahov, svetonázory formované zvykovým a islamským právom, klanové väzby a korupčné praktiky sú pevne vsadené v spoločenskom mechanizme Dagestanu. Dôležité je teda pátranie po koreňoch problémov a snaha predchádzať ich ďalšiemu množeniu, ale aj hľadanie spôsobov, ako tieto danosti eliminovať. Rozhodujúca je však konzultácia s politickým vedením a občanmi Dagestanu, ako aj ochota prispôbiť reformné kroky potrebám a povahe spoločnosti. Vo veľkom množstve prípadov však intervencia zo strany federálneho centra viedla k zmene pomerov, ktoré boli nie vždy kompatibilné s politickou, kultúrnou, náboženskou či ekonomickou tradíciou v tejto komplikovanej republike.

Etnická diverzita je jedným z charakteristických rysov republiky. V mnohých aspektoch sa však môže stať faktorom vytvárajúcim nestabilitu, a to predovšetkým v oblasti pozemkových vzťahov a všeobecnej distribúcie sociálneho kapitálu v rámci spoločnosti. Migračné toky spôsobili nárast multietnicity v nížinných oblastiach, ktorá vytvorila značné tenzie medzi národnosťami ohľadom vlastníctva pôdy. Je viditeľné, že reformy zavádzané bez konzultácie s občanmi či bez prihliadnutia na etnickú rozmanitosť Dagestanu, sú problematickou stratégiou nielen zo strany federálneho centra, ale aj zo strany samotnej dagestanskej vlády. Voči pripravovanej reforme sa objavilo množstvo protestných ohlasov argumentujúcich, že vláda ignoruje prítomnosť etnického aspektu v spoločnosti, pričom absencia zmierovacích opatrení pri implementácii reformy môže spôsobiť erupciu medzietnického konfliktu. Ďalším problémom v oblasti etnickej identity je získanie moci a následné obklopenie sa ľuďmi rovnakej etnicity. Tým je znemožnený mocenský vzostup pre iné národnosti a reťazovou reakciou vytvorený potenciál pre vypuknutie medzietnických sporov o prístup k politicko-ekonomickým výhodám. Dôležité je však poznamenať, že sociologické prieskumy preukazujú pokles významu etnickej identity v očiach Dagestancov, pričom vo väčšej miere prevláda ruská sebaidentifikácia. Výsledky prieskumu nasvedčujú tomu, že etnická ani dagestanská sebaidentifikácia nedosahujú dostatočnú razanciu na to, aby sa stali príčinami separatistických nálad.

S danou problematikou súvisí potvrdenie druhej hypotézy v otázke komparácie miery destabilizačného potenciálu medzi etnickou a religióznou identitou. Výrazné prevládanie náboženskej sebaidentifikácie v spoločnosti na úkor ostatných identít môže

byť zneužitú zo strany radikálnych islamských vodcov, ktorí v mnohých prípadoch využívajú islamskú indoktrináciu ako nástroj posilňovania klerikalizácie verejného priestoru. V radoch salafistov sa taktiež objavuje myšlienka vytvorenia samostatného islamského priestoru mimo hraníc Ruska. V záujme Moskvy je zachovanie teritoriálnej integrity Ruskej federácie, ako aj udržanie si prístupu k Dagestanu, ktorý má strategickú polohu. Mala by preto podniknúť politické kroky zamerané na deradikalizáciu a prevenciu protestných činov, ako je zlepšenie socioeconomickej situácie krajiny, prihládanie na „jedinečnosť“ Dagestanu pri zavádzaní reforiem, boj proti korupcii či eliminácia svojvoľných útokov na civilistov pod zámienkou boja proti terorizmu. Moskva by sa takisto mala zamerať na zníženie nielen finančnej, ale aj politickej závislosti republiky od centra. Plná platnosť druhej časti hypotézy venujúcej sa potenciálnemu separatizmu je však narúšaná skutočnosťou, že v Dagestane je napriek výraznej dominancii religióznej identity stále podstatná civilná sebaidentifikácia s Ruskom. Okrem toho viaceré prieskumy preukázali, že Dagestanci si želajú žiť v rámci Ruska.

Situácia v Dagestane vo viacerých aspektoch nasvedčuje tomu, že má v sebe značný destabilizačný potenciál. Politická labilita je spojená s nedôverou občanov vo vlastné inštitúcie, ktoré vnímajú len ako nástroj prerozdelenia prostriedkov pre úzky okruh ľudí. Okrem toho sa akékoľvek návrhy reforiem stretávajú so značným skepticizmom zo strany spoločnosti, keďže ich percipujú ako ďalší nástroj prehĺbovania spoločenských nerovností. Korupcia, nepotizmus a zlá socioekonomická situácia prispievajú k radikalizácii predovšetkým najmladšieho segmentu populácie, ktorý stráca akúkoľvek motiváciu napredovať. Odpovede tak hľadá v radikálnom islame a povstaleckých aktivitách. Svojevôľa bezpečnostných zložiek stupňuje mieru rozhorčenia spoločnosti, pričom strata hrdosti počas represívnych útokov zo strany „silovikov“ sa stáva ďalším podnetom pre vstup do povstaleckých radov ako prostriedok odvety. Tým dochádza k vyššej miere represívnych opatrení zo strany bezpečnostných zložiek, čím sa vytvára akýsi začarovaný kruh násilia v spoločnosti. Šírenie islamského práva značne podporuje pocity „inakosti“ a vzdialenosti tejto islamskej spoločnosti od zvyšku obyvateľov Ruska. V spojení s „kaukazofóbiou“ tak stále väčšia časť dagestanskej populácie pociťuje odcudzenie a vzdialovanie od zvyšku federácie. Dagestan tak zaiste predstavuje destabilizačný element v ruskej vnútornej politike. Avšak vypracovaním koherentnej stratégie zameranej na zlepšenie pomerov v republike, kladením dôrazu na zachovanie určitých tradičných politických a

sociálnych štruktúr v spoločnosti a venovaním pozornosti deradikalizácii, môže Rusko zamedziť tejto destabilizačnej dynamike. Dagestan sa tak môže stať lekciou pre federálne vedenie a prípadovou štúdiou riešenia problematickej situácie v celej severokaukazskej oblasti.

Summary

Dagestan has become characterised by growing unrest, radicalisation of society and substantial political instability. The reason for rising instability is not generated by one or two major issues, but the roots of the unstable situation may be found in a number of serious and interconnected causes that affect each other. Main areas of focus in this thesis included social, political, religious and economic issues affecting everyday life in the republic and contributing to its role as a significant security threat to the whole internal politics of the Russian Federation.

The typical feature of Dagestani society is its self-identification. Religious identity has replaced civic identity, thus becoming a central factor that creates a worldview of individuals. The growing disappointment and disillusionment with the ongoing socioeconomic problems, corruption, high rate of violence and arbitrary treatment of potential suspects, contribute to even greater radicalisation and greater tendency to succumb to Salafī indoctrination. The role of social conservatism in the society represents another challenging issue in terms of growing violence in Dagestan. Personal honour and pride play a significant role in the life of every individual. Offenses to personal honour by security forces become an impetus for blood revenge by means of retaliatory actions or taking part in insurgent activities.

The political environment in Dagestan represents one of the negative consequences of Russian interference into unique social and political structures in the republic without the proper and sufficient consultation with Dagestani citizens and leadership. Although prior to the centralist reforms corruption and nepotism became deeply rooted in the society, the political development or ethnic issue were not challenged remarkably. Since the introduction of centralist reforms, political processes have faced a number of setbacks that have subsequently been transferred into socioeconomic grievances as the governing elite has become dependent on Moscow and lost its interest in problems of ordinary citizens.

One of the major issues facing the republic today is growing Islamic radicalism as well as terrorist attacks. In order to counter terrorism, Russian authorities together with the local government have launched counter-terrorism operations in Dagestan. However, they are often associated with torturing, violent investigation of people who do not participate in insurgency and serious human rights abuses and violations in general. These practices thus contribute to even greater violence in Dagestan.

In spite of a certain improvement in the socio-economic indicators, the republic still faces serious economic challenges. Economic underperformance and high level of corruption contribute to radicalisation of young people who lose their motivation to search for economic benefits by legal means. Another problem facing Dagestan is represented by unresolved land relations, which are very difficult to settle as they are linked to ethnic issues and the role of Islamic law. Moreover, Dagestanis feel alienated from the rest of Russian society, since they face Islamophobic and Caucasophobic rhetoric in their everyday life. This fact may contribute to further isolation from Russia and subjection to both Islamic and customary laws.

The problems in social, economic, political and religious spheres create a serious security threat not only for Dagestan and the North Caucasus, but for the processes at the level of Russian domestic policy as well. Dagestan has become a destabilising element; however, the federal government should take strategic steps aimed at de-radicalisation, prevention of insurgent activities, the fight against corruption and creation of opportunities for all segments of society. Furthermore, it should consider the unique characteristics of social and political life of Dagestan during implementation of reforms in the republic.

Použitá literatúra

Primárne zdroje:

„Demografija“, Federal'naja služba gosudarstvennoj statistiki,
http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/population/demography/# (stiahnuté 22. 02. 2017).

„Expectations in 2017“, Levada-Center (09. 01. 2017),
<http://www.levada.ru/en/2017/01/09/expectations-in-2017/> (stiahnuté 22. 03. 2017).

„Nacional'nyje sčeta“, Federal'naja služba gosudarstvennoj statistiki
http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/accounts/#
 (stiahnuté 15. 03. 2017).

„Ramazan Abdulatipov: «Graždanskoje soznanije imejet bazovoje značenije dlja razvitija gosudarstva»“, Glava Respubliki Dagestan (12. 06. 2013), <http://glava.e-dag.ru/novosti/v-centre-vnimaniya/ramazan-abdulatipov-grazhdanskoe-soznanie-imeet-bazovoe-znachenie-dlya-razvitiya-gosudarstva> (stiahnuté 03. 04. 2017).

„Ramazan Abdulatipov: «Pozitivnaja dinamika razvitija – eto rezul'tat sovместnoj dejatel'nosti Pravitel'stva Dagestana i territorial'nych organov federal'nych struktur»“, Glava Respubliki Dagestan (29. 03. 2017), <http://president.e-dag.ru/novosti/v-centre-vnimaniya/ramazan-abdulatipov-pozitivnaya-dinamika-razvitiya-eto-rezultat-sovместnoj-deyatelnosti-pravitel'stva-dagestana-i-territorialnykh-organov-federalnykh-struktur> (stiahnuté 05. 04. 2017).

„The Situation in the North Caucasus“, Levada-Center (13. 08. 2015),
<http://www.levada.ru/en/2015/08/13/the-situation-in-the-north-caucasus/> (stiahnuté 03. 03. 2017).

„The Northern Caucasus“, Levada-Center (12. 07. 2016),
<http://www.levada.ru/en/2016/07/12/the-northern-caucasus/> (stiahnuté 22. 03. 2017).

Sekundárne zdroje:

Knihy:

Edward Beliaev a Oksana Buranbajeva, *Cultures of the World: Dagestan* (New York: Marshall Cavendish Benchmark, 2006).

Vladimir Olegovič Bobrovnikov, *Musul'mane Severnogo Kavkaza: obyčaj, pravo, nasilije: očerki po istorii i etnografii prava Nagornogo Dagestana* (Moskva: Vostočnaja literatura, 2002).

Robert Chenciner, *Daghestan : tradition & survival* (London: RoutledgeCurzon, Taylor & Francis Group, 1997).

Andrew Foxall, *Ethnic Relations in Post-Soviet Russia: Russians and Non-Russians in the North Caucasus* (Abingdon: Routledge, 2014),

[https://books.google.sk/books?id=A1-](https://books.google.sk/books?id=A1-vBAAAQBAJ&hl=sk&source=gbs_book_other_versions)

[vBAAAQBAJ&hl=sk&source=gbs_book_other_versions](https://books.google.sk/books?id=A1-vBAAAQBAJ&hl=sk&source=gbs_book_other_versions) (stiahnuté 17. 04. 2017).

Uwe Halbach a Manarša Isajeva, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, SWP-Studie 8/2015 (Berlin: German Institute for International and Security Affairs, 2015), [http://www.swp-](http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2015RP07_hlb_Isaeva.pdf)

[berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2015RP07_hlb_Isaeva.pdf](http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2015RP07_hlb_Isaeva.pdf) (stiahnuté 16. 10. 2016).

Galina Jemeljanova a Hilary Pilkington, *Islam in Post-Soviet Russia: Public and private faces* (London: RoutledgeCurzon, 2003).

Enver Kisriev a Robert Bruce Ware, *Dagestan: Russian hegemony and Islamic resistance in the North Caucasus* (Armonk, NY: M. E. Sharpe, Inc., 2010),

<http://site.ebrary.com/lib/cuni/detail.action?docID=10373241> (stiahnuté 10. 10. 2015).

Andrew C. Kuchins, Matthew Malarkey a Sergej Markedonov, *The North Caucasus: Russia's volatile frontier* (Washington: CSIS, 2011).

Alexej Malašenko, *Islamskije orientiry Severnogo Kavkaza* (Moskva: Gendal'f, 2001).

Sergej Markedonov, „The North Caucasus in Russia and Russia in the North Caucasus: State Approaches and Political Dynamics in the Turbulent Region“, in *Russia's*

Homegrown Insurgency: Jihad in the North Caucasus, ed. Stephen J. Blank (Carlisle: Strategic Studies Institute, 2012), ssi.armywarcollege.edu/pdf/files/pub1116.pdf

(stiahnuté 23. 04. 2017).

Zurab Todua, *Ekspansija islamistov na Kavkaze i v Central'noj Azii* (Moskva: IN-OKTAVO, 2006).

Dmitrij Trenin, *Post-Imperium: A Eurasian Story* (Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 2011), <http://www.jstor.org/stable/j.ctt6wpjtz> (stiahnuté 27. 03. 2017).

Markéta Židková, *Proměny ruské imperiální politiky: Přístup ruského centra k Severnímu Kavkazu* (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012).

Odborné články:

Zaid Magomedovič Abdulagatov, „O vlijanii religioznogo faktora na ekstremistskoje povedenije dagestanskoy molodeži“, *Socis. Sociologičeskije issledovanija*, č. 1 (2012), http://socis.isras.ru/socis_best_2012.html (stiahnuté 18. 04. 2017).

Zaid Magomedovič Abdulagatov a Madina Magomedkamilovna Šachbanova, „The Patriotic Consciousness of Young People in the Republic of Dagestan“, *Russian Social Science Review* 55, č. 4 (2014), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 12. 02. 2017).

Huseyn Aliyev a Emil Aslan Souleimanov, „Evaluating the efficacy of indigenous forces in counterinsurgency: Lessons from Chechnya and Dagestan“, *Small Wars & Insurgencies* 27, č. 3 (2016), <http://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/abs/10.1080/09592318.2016.1151658> (stiahnuté 23. 02. 2017).

Ariel Cohen, „Russia's Counterinsurgency in North Caucasus: Performance and Consequences“, *Current Politics and Economics of Russia, Eastern and Central Europe* 29, č. 3 (2014), <https://search.proquest.com> (stiahnuté 27. 03. 2017).

Stephen G. Hall, „Dagestan's Consociational Model? The Potential for Regional Consociationalism in Russia“, *ECMI Working Paper*, č. 85 (2015), http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/ECMI_Working_Paper_85.pdf (stiahnuté 05. 04. 2017).

Juraj Hanuliak, „The Dagestani Security Paradigm in the View of Historical Perspective“, *Slovak Journal of Political Sciences*, č. 15 (2015), <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/sjps.2015.15.issue-1/sjps-2015-0002/sjps-2015-0002.pdf> (stiahnuté 25. 02. 2017).

Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Contextualized violence: politics and terror in Dagestan“, *Nationalities Papers* 42, č. 2 (2014), <http://search.ebscohost.com>. (stiahnuté 25. 03. 2017).

- Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Čužoj, no lojaľnyj: pričiny „nestabil'noj stabil'nosti“ v Dagestane“, *Polis. Političeskije issledovaňja*, č. 3 (2005), <http://www.politstudies.ru/article/3569> (stiahnuté 28. 03. 2017).
- Magomed-Rasul Ibragimov a Kimitaka Matsuzato, „Islamic Politics at the Sub-regional Level in Dagestan: Tariqa Brotherhoods, Ethnicities, Localism and the Spiritual Board“, *Europe-Asia Studies* 57, č. 5 (2005), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 05. 04. 2017).
- Kimberly L. Jones, „From Moscow to Makhachkala: The people in between“, *Fordham Urban Law Journal*, č. 1 (2013), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 17. 09. 2016).
- Konstantin Kazenin, „Regulirovanije zemel'nych otnošenij v Dagestane: social'no-ekonomičeskije korni «tradicionalizacii»“, *Ekonomičeskaja politika* 10, č. 3 (2015), <http://ecpolicy.ru/archiv/2015/3> (stiahnuté 20. 03. 2017).
- Konstantin Kazenin, „Zemel'naja reforma v Dagestane: social'no-političeskije riski“, *Ekonomičeskoje Razvitije Rossii* 22, č. 6 (2015), <http://www.edrussia.ru/ru/arxiv/2015/237-06-2015> (stiahnuté 26. 02. 2017).
- Enver Kisriev, „Dagestan: Factors of Conflict and Stability“, Central Asia & Central Caucasus Press AB, <http://www.ca-c.org/dataeng/bk02.10.kisriev.shtml> (stiahnuté 28. 03. 2017).
- Enver Kisriev a Robert Bruce Ware, „Ethnic Parity and Democratic Pluralism in Dagestan: a Consociational Approach“, *Europe-Asia Studies* 53, č. 1 (2001), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 03. 04. 2017).
- Enver Kisriev a Robert Bruce Ware, „The Islamic factor in Dagestan“, *Central Asian Survey* 19, č. 2 (2000), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 05. 04. 2017).
- Enver Kisriev, Robert Bruce Ware, Werner J. Patzelt A Ute Roericht, „Political Islam in Dagestan“, *Europe-Asia Studies* 55, č. 2 (2003), <http://search.ebscohost.com> (stiahnuté 05. 04. 2017).
- Jaroslav Kolesnikov, „Problems of Modernizing the Peripheral Economy of the South Caucasus“, *Studies on Russian Economic Development* 25, č. 4 (2014), <https://search.proquest.com> (stiahnuté 15. 03. 2017).
- Alexej Malašenko, „Losing the Caucasus“, *Carnegie Endowment for International Peace Brief* 11, č. 3 (2009),

https://www.files.ethz.ch/isn/137359/Malashenko_Aug2009.pdf (stiahnuté 15. 03. 2017).

Alexej Malašenko, „The North Caucasus: Russia’s internal abroad?“, *Carnegie Endowment for International Peace Brief 13*, č. 3 (2011), http://carnegieendowment.org/files/MalashenkoBriefing_November2011_ENG_web.pdf (stiahnuté 15. 03. 2017).

Jean-François Ratelle, „Radical Islam and the Chechen War Spillover: A Political Ethnographic Reassessment of the Upsurge of Violence in the North Caucasus since 2009“ (doktorská dizertácia, University of Ottawa, 2013).

Jean-François Ratelle, „The Insurgency in the North Caucasus: Putting Religious Claims into Context“, *Russian Analytical Digest*, č. 131 (2013), www.laenderanalysen.de/russland/rad/pdf/RAD-131.pdf (stiahnuté 25. 03. 2017).

Jean-François Ratelle a Emil Aslan Souleimanov, „Retaliation in Rebellion The Missing Link to Explaining Insurgent Violence in Dagestan“, *Terrorism and Political Violence*, č. 20 (2015), <http://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/pdf/10.1080/09546553.2015.1005076?needAccess=true> (stiahnuté 22. 01. 2017).

Joshua Sinai, „The Terrorist Threats Against Russia and its Counterterrorism Response Measures“, *Connections : The Quarterly Journal* 14, č. 4 (2015), <https://search.proquest.com/docview/1776596549?accountid=15618> (stiahnuté 19. 03. 2017).

Emil Aslan Souleimanov, „A perfect umma? How ethnicity shapes the organization and operation of Dagestan's jihadist groups“, *Ethnicities* (2017), <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1468796817700933> (stiahnuté 04. 04. 2017).

Emil Aslan Souleimanov, „O fenoménu kavkazofobie a čečenofobie v ruské společnosti“, *Mezinárodní politika*, č. 5 (apríl 2005), <http://www.iir.cz/en/article/mezinarodni-politika-5-2005-prime-zahranicni-investice> (stiahnuté 02. 04. 2017).

Emil Aslan Souleimanov a Megan Ouellette. „The Participation of North Caucasian Jihadists in the Syrian Civil War and its Security Implications.“, *Middle East Review of International Affairs* 18, č. 4 (2015),

<https://search.proquest.com/docview/1670195245?accountid=15618> (stiahnuté 15. 03. 2017).

Irina Starodubrovskaja, „A Cure for Fear: What Kind of Policy Can Ease the Conflict in the North Caucasus of Russia“, *Economic Policy*, č. 2 (2013),

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2353349 (stiahnuté 06. 04. 2017).

Olga Vendina, „Dagestan: tradicija kak uslovije modernizacii“, *Nauka. Innovacii. Technologii*, č. 3 (2016), [http://www.cascade-](http://www.cascade-caucasus.eu/en_GB/category/caucasus/north-caucasus/dagestan)

[caucasus.eu/en_GB/category/caucasus/north-caucasus/dagestan](http://www.cascade-caucasus.eu/en_GB/category/caucasus/north-caucasus/dagestan) (stiahnuté 19. 04. 2017).

„RUSSIA: Violence Threatens Stability Plan for Dagestan“, Oxford Analytica Daily Brief Service (23. 05. 2016),

<https://search.proquest.com/docview/1790482175?accountid=15618> (stiahnuté 17. 02. 2017).

„RUSSIA: Direct Control Over North Caucasus Will Grow“, Oxford Analytica Daily Brief Service (01. 08. 2014),

<https://search.proquest.com/docview/1550128954?accountid=15618> (stiahnuté 17. 02. 2017).

Elektronické články:

Valerij Dzucati, „Dagestani Paper Labels Russian Policies Toward Republic ‘Zombie Politics’“, *Eurasia Daily Monitor 11*, č. 105 (11. 06. 2014),

<https://jamestown.org/program/dagestani-paper-labels-russian-policies-toward-republic-zombie-politics-2/> (stiahnuté 07. 04. 2017).

Valerij Dzucati, „Dagestanis Say Russian Government Ignores Their Rights While Voicing Concern Over Rights of Ukraine’s Ethnic Russians“, *Eurasia Daily Monitor 11*, č. 220 (11. 12. 2014),

<https://jamestown.org/program/dagestanis-say-russian-government-ignores-their-rights-while-voicing-concern-over-rights-of-ukraines-ethnic-russians/> (stiahnuté 15. 04. 2017).

Valerij Dzucati, „Government’s Inability to Resolve Dagestan’s Problems Gives Rise to Muslim Capitalist Class“, *North Caucasus Weekly 15*, č. 22 (19. 11. 2014),

<https://jamestown.org/program/governments-inability-to-resolve-dagestans-problems-gives-rise-to-muslim-capitalist-class/> (stiahnuté 08. 04. 2017).

Valerij Dzucati, „Land Reform in Dagestan Promises to Be a Rough Ride“, *Eurasia Daily Monitor* 12, č. 70 (15. 04. 2015), <https://jamestown.org/program/land-reform-in-dagestan-promises-to-be-a-rough-ride-2/> (stiahnuté 22. 03. 2017).

Valerij Dzucati, „Muslim Involvement in Dagestan’s Politics May Change the Republic“, *Eurasia Daily Monitor* 13, č. 95 (16. 05. 2016), <https://jamestown.org/program/muslim-involvement-in-dagestans-politics-may-change-the-republic-2/> (stiahnuté 03. 04. 2017).

Paul Goble, „Dagestan Risks Becoming a ‘Yugoslavia in the Caucasus’“, *North Caucasus Weekly* 16, č. 4 (24. 02. 2015), <https://jamestown.org/program/dagestan-risks-becoming-a-yugoslavia-in-the-caucasus/> (stiahnuté 23. 04. 2017).

Paul Goble, „North Caucasus More Unstable and More Threatening to Moscow Now than a Year Ago“, *North Caucasus Weekly* 14, č. 1 (08. 01. 2013), <https://jamestown.org/program/north-caucasus-more-unstable-and-more-threatening-to-moscow-now-than-a-year-ago/> (stiahnuté 17. 04. 2017).

Neil Hauer, „The ‘Khasavyurt Group’: A New Watershed of Islamic State Activity in Dagestan“, *Terrorism Monitor* 15, č. 3 (10. 02. 2017), <https://jamestown.org/program/khasavyurt-group-new-watershed-islamic-state-activity-dagestan/> (stiahnuté 11. 04. 2017).

Achmet Aminovič Jarlykapov, „Dagestan: Stable Instability“, *Safeworld* (2012), <http://www.saferworld.org.uk/downloads/PPP%20-%20North%20Caucasus%20-%20Dagestan%20EN.pdf> (stiahnuté 27. 03. 2017).

Alexej Malašenko, „Dagestan on the Eve of the Olympics“, *Carnegie Moscow Center* (16. 01. 2014), <http://carnegie.ru/commentary/?fa=54210> (stiahnuté 25. 02. 2017).

Alexej Malašenko, „Downfall in Dagestan“, *Carnegie Moscow Center* (07. 09. 2015), <http://carnegie.ru/commentary/?fa=61206> (stiahnuté 27. 03. 2017).

Alexej Malašenko, „Islam in Russia: Changes in the Kremlin’s Rhetoric“, *Russia in Global Affairs* (23. 09. 2014), <http://eng.globalaffairs.ru/number/Islam-in-Russia-17002> (stiahnuté 07. 04. 2017).

Alexej Malašenko, „Islamic State Menaces Dagestan“, *Carnegie Moscow Center* (21. 01. 2016), <http://carnegie.ru/commentary/?fa=62528> (stiahnuté 28. 03. 2017).

Alexej Malašenko, „What the North Caucasus Means to Russia“, Russia/NIS Center (2011),
<https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifricaucasianimpactmalashenkoengmai2011.pdf> (stiahnuté 20. 04. 2017).

Alexej Malašenko, „Where is Dagestan Heading?“, Carnegie Moscow Center (19. 11. 2012), <http://carnegie.ru/2012/11/19/where-is-dagestan-heading-pub-50112> (stiahnuté 28. 03. 2017).

Sergej Markedonov, „Dagestan and the art of government“, openDemocracy (20. 02. 2009), <https://www.opendemocracy.net/article/email/dagestan-and-the-art-of-government#comments> (stiahnuté 02. 04. 2017).

Sergej Markedonov, „Dagestan: a sleeping volcano in a land of ethnic contradictions“, Sputnik (10. 06. 2005), <https://sputniknews.com/analysis/2005061040504629/> (stiahnuté 10. 04. 2017).

Denis Sokolov, „Islam protiv global'nogo rynka?“, Kavpolit (07. 11. 2014),
http://kavpolit.com/articles/islam_protiv_globalnogo_rynka-11073/ (stiahnuté 08. 04. 2017).

Majrbek Vačagajev, „Dagestani Authorities Create ‘Control and Prophylactic Lists’ for Suspected Salafists“, *Eurasia Daily Monitor* 13, č. 138 (29. 07. 2016),
<https://jamestown.org/program/dagestani-authorities-create-control-and-prophylactic-lists-for-suspected-salafists-2/> (stiahnuté 11. 04. 2017).

Majrbek Vačagajev, „Insurgent Violence in Dagestan Lower Than in Previous Years, but Still Frequent“, *North Caucasus Weekly* 17, č. 10 (12. 05. 2016),
<https://jamestown.org/program/insurgent-violence-in-dagestan-lower-than-in-previous-years-but-still-frequent/> (stiahnuté 11. 04. 2017).

Majrbek Vačagajev, „Is Sufi Islam Losing Its Dominant Role in Dagestan?“, *Eurasia Daily Monitor* 12, č. 217 (04. 12. 2015), <https://jamestown.org/program/is-sufi-islam-losing-its-dominant-role-in-dagestan-2/> (stiahnuté 15. 04. 2017).

Majrbek Vačagajev, „Who Is Training Dagestan's Future Islamic Scholars?“, *North Caucasus Analysis* 13, č. 9 (07. 05. 2015),
<http://www.refworld.org/docid/555c3dcc4.html> (stiahnuté 07. 04. 2017).

Edward W. Walker, „Russia’s Soft Underbelly: The Stability of Instability in Dagestan“, Berkeley Program in Soviet and Post-Soviet Studies (2000), <http://escholarship.org/uc/item/0cb7p3j6> (stiahnuté 17. 02. 2017).

„North Caucasus: The Challenges of Integration (IV): Economic and Social Imperatives“, *Crisis Group Europe Report*, č. 237 (2015), <http://www.refworld.org/docid/559ccf554.html> (stiahnuté 28. 03. 2017).

Ďalšie elektronické zdroje:

„Antikorrupcionnyje mitingi pokazali rost protestnoj aktivnosti na Juge Rossii“, Kavkazskij Uzel (28. 03. 2017), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/299915/> (stiahnuté 09. 04. 2017).

„Counter-terrorism operation regime introduced in Russia’s Dagestan“, *Russia Beyond the Headlines* (19. 03. 2017), http://rbth.com/news/2017/03/19/counter-terrorism-operation-regime-introduced-in-russias-dagestan_722483 (stiahnuté 15. 04. 2017).

„Dagestani Journalist Gunned Down“, *The Moscow Times* (09. 07. 2013), <https://themoscowtimes.com/news/dagestani-journalist-gunned-down-25650> (stiahnuté 10. 10. 2015).

„Eksperty svjazali obostrenije konflikta v Južnom Dagestane s davlenijem na salafitov“, Kavkazskij Uzel (18. 02. 2016), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/277724/> (stiahnuté 10. 04. 2017).

„Eksperty zajavili ob obostrenii situacii v Dagestane v svjazi s akcijami dal'nobojščikov i konfliktami vokrug mečetej salafitov“, Kavkazskij Uzel (28. 11. 2015), <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/273313/> (stiahnuté 26. 01. 2017).

„General Security Situation and Events in Dagestan“, ACCORD - Austrian Centre for Country of Origin and Asylum Research and Documentation: ecoi.net (posledná aktualizácia 14. 04. 2017), <https://www.ecoi.net/news/190001::russian-federation/120.general-security-situation-and-events-in-dagestan.htm> (stiahnuté 17. 04. 2017).

„Human Rights Violations in Russia’s North Caucasus“, Human Rights Watch (28. 01. 2016), <https://www.hrw.org/news/2016/01/28/human-rights-violations-russias-north-caucasus> (stiahnuté 13. 04. 2017).

„Invisible War: Russia's Abusive Response to the Dagestan Insurgency“, Human Rights Watch (18. 06. 2015), <https://www.hrw.org/report/2015/06/18/invisible-war/russias-abusive-response-dagestan-insurgency> (stiahnuté 13. 04. 2017).

„Is this the end of the Caucasus Emirate?“, openDemocracy (29. 06. 2015), <https://www.opendemocracy.net/regis-gente/is-this-end-of-caucasus-emirate> (stiahnuté 17. 03. 2017).

„Issledovanije različij zarplat v regionach Rossii“, RIA REJTING (23. 10. 2013), http://riarating.ru/regions_study/20131029/610592758.html (stiahnuté 25. 03. 2017).

„Ministerskije zapiski“, Černovik (25. 03. 2016), <http://chernovik.net/content/politika/ministerskie-zapiski> (stiahnuté 10. 04. 2017).

„Modernizacija v predlagajemych obstojatel'stvach“, *Ekspert*, č. 1 (28. 12. 2009), http://expert.ru/expert/2010/01/modernizaciya_v_predlagaemuh_obstoyatelstvah/ (stiahnuté 15. 02. 2017).

„Narodnyj prezident RD. Versija 4.0“, Černovik (15. 05. 2015), <http://chernovik.net/content/politika/narodnyy-prezident-rd-versiya-40-3> (stiahnuté 06. 04. 2017).

„On pridet i molča popravit vse“, Lenta.ru (20. 01. 2010), <https://lenta.ru/articles/2010/01/20/hlop/> (stiahnuté 18. 02. 2017).

„Pamfilova Takes Daghestan's Leaders To Task Over Vote-Rigging“, Radio Free Europe, Radio Liberty (28. 02. 2017), <https://www.rferl.org/z/963/2017/2/28> (stiahnuté 02. 03. 2017).

„Pamfilova rasskazala o pressinge bjudžetnikov na vyborach v Dagestane“, Kavkazskij Uzel (17. 02. 2017), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/297874/> (stiahnuté 02. 03. 2017).

„Partija "Narod protiv korrupcii" otkazalas' učastvovat' v vyborach parlamenta Dagestana“, Kavkazskij Uzel (21. 07. 2016), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/286172/> (stiahnuté 03. 04. 2017).

„Ramazan Abdulatipov i večnyj vopros“, Kavpolit (03. 04. 2015), http://kavpolit.com/articles/ramazan_abdulatipov_i_vechnyj_vopros-15572/ (stiahnuté 25. 03. 2017).

„Rezolučija s trebovanjem odstavki Abdulatipova prinjata v Moskve“, Kavkazskij Uzel (22. 02. 2017), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/298157/> (stiahnuté 02. 03. 2017).

„Thousands of Daghestanis Branded 'Suspected Religious Extremists' Without Their Knowledge“, Radio Free Europe/Radio Liberty (25. 03. 2017), <https://www.rferl.org/a/caucasus-report-daghestan-list-religious-extremists/28390579.html> (stiahnuté 15. 04. 2017).

„Učastniki foruma v Moskve konstatirovali naličije globokoga krizisa v Dagestane“, Kavkazskij Uzel (22. 02. 2017), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/298139/> (stiahnuté 02. 03. 2017).

„Učastniki schoda kumyjskogo naroda potrebovali ne dopustit' peredela zemel' v Dagestane“, Kavkazskij Uzel (06. 11. 2015), <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/272000/> (stiahnuté 25. 03. 2017).